Urmia University

Journal of Geography and Regional Future Studies
Vol. 4, No. 4, Winter, 2027
Online ISSN: 2981-118X
https://grfs.urmia.ac.ir/

Analyzing Future-oriented strategies affecting the development of villages in Taft County, with priority given to creating creative tourism clusters

Mahboubeh Soltanpour [1], Hossein Soleymani [2], Amir Gandomkar [3] and Ahmad Khademolhoseiny[4]

1- PhD student, Department of Geography, Na.C., Islamic Azad University, Najafabad, Iran.
2- Assistant Professor, Department of Geography, Na.C., Islamic Azad University, Najafabad, Iran.
3- Associate Professor, Department of Geography, Na.C., Islamic Azad University, Najafabad, Iran.
4- Associate Professor, Department of Geography, Na.C., Islamic Azad University, Najafabad, Iran.

ARTICLE INFO

Article type:
Research Article

Received:
2025/04/22
Accepted:
2025/12/24
pp:
1-20

Keywords:
Development;
Rural Development;
Tourism,
Tourism Clusters;
Taft County.

ABSTRACT

Given the economic and cultural challenges in rural areas and the need to recreate development models, it is of particular importance to explore future-oriented strategies for creating creative tourism clusters. Using local potential and strengthening cultural identity as a driving force for sustainable development can pave the way for economic and social growth and improve the quality of life in these areas. Therefore, in the present study, an attempt was made to identify internal resources and capabilities, macro-environmental factors, and positive points, in addition to searching for practices, and to present positive solutions to urban managers and officials regarding the development of villages in Taft County with priority on creating creative tourism clusters. This study is applied in terms of purpose and descriptive-analytical in terms of data collection, and the data collection tool is a questionnaire. The Meta-SWOT model and PESTEL analysis were used to analyze the information. The results of this study indicate that the internal resources and capabilities of Taft County villages play a different role in the feasibility of creating creative tourism clusters. Some of these resources have higher weight and importance and are recognized as strategic advantages. Key factors such as pristine natural heritage (old orchards, natural landscapes), traditional adobe architecture (windbreaks, sabats), local handicrafts, ecotourism accommodations, and strong social cooperation play the greatest role in achieving this goal. These factors, in line with the feasibility of developing Taft villages by creating a creative tourism cluster, indicate their value, inimitability, and strategic fit compared to other factors.

Citation: Soltanpour, M., Soleymani, H., Gandomkar, A., & Khademolhoseiny, A. (2027). Analyzing Future-oriented strategies affecting the development of villages in Taft County, with priority given to creating creative tourism clusters. *Journal of Geography and Regional Future Studies*, 4(4), 1-20.

© The Author(s).

Publisher: Urmia University.

DOI: https://doi.org/10.30466/grfs.2025.56135.1107

DOR: https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.2981118.1405.4.4.1.2

[1] **Corresponding author:** Hossein Soleymani, **Email:** Hoseinsoleimani@iau.ir, **Tell:** 09131298845

Extended Abstract

Introduction

Today, the development of countries is widely understood as one of the fruits of rural development, such that rural development is recognized not only as a goal, but also as one of the key challenges of macro-level national development programs. Achieving this goal requires careful planning and utilizing all the capacities available in rural systems. In this regard, rural tourism has been considered an effective strategy in recent decades in many countries. Creative tourism in rural areas is considered one of the key factors for achieving sustainable development and improving the economic situation of these areas. This type of tourism, while creating job opportunities and increasing the income of local residents, also helps to preserve culture, the environment and natural resources and can play an important role in advancing rural development goals. Creative tourism clusters refer to a group of economic units and businesses linked to the tourism industry that are concentrated within a specific geographical area and connected to one another through specialized collaborations and interactions. By organizing activities into unique experiences for tourists, the creation of creative tourism clusters can help preserve cultural identity, foster connections between tourists and the local community, and enhance the economic potential of rural areas.

Methodology

This research is applied in terms of purpose and descriptive-analytical in terms of method. Theoretical data were prepared using the documentary method, and empirical data were prepared using the survey method based on field surveys and interviews. The meta-SWOT method requires that information be received and analyzed from experts and specialists. Since the aim is not to generalize the results, the purposive sampling method was used to select the Delphi team. The criteria for selecting experts are theoretical mastery, practical experience, willingness and ability to participate in research, and accessibility. A significant point in determining the number of experts is to ensure the comprehensiveness of different perspectives in the research. The number of experts participating in the Delphi was selected between 14 and 20 people. Considering the above criteria, finally 20 managers, experts, and specialists from universities and research centers were selected to participate in the research process. To process information and provide forward-looking strategies effective for the development of villages in Taft County with priority on creating creative tourism clusters, the Meta-SWOT model and PESTEL analysis have been used. The Meta-SWOT model has been used to identify the position of villages in Taft County in terms of creating creative tourism clusters, the level of value, scarcity, inimitability, and irreplaceability of resources and capabilities, the level of impact of internal factors on controlling threats or optimal use of external opportunities, and to examine the degree of fit between goals and resources and capabilities.

Results and discussion

Developing a strategic roadmap for rural development centered on "creative tourism clusters" is of great importance and necessity. This forward-looking approach not only helps identify new economic, cultural, and environmental opportunities but also prevents villages from becoming passive spaces, transforming them instead into active, creative hubs. By integrating cultural, natural, and economic elements, these creative tourism clusters serve as engines for sustainable development, fostering tourism attraction, local job creation, and the revitalization of rural identity. As a developmental imperative, this strategy, through the targeted allocation of resources and investments, offers a sustainable model for improving quality of life, curbing rural-to-urban migration, and strengthening local economies. This study adopts an "inside-out" perspective, combined with a forward-looking, innovative strategic mindset. It identifies internal resources, capabilities, and macro-environmental factors, while also exploring effective operational practices. Ultimately, it provides actionable strategies for managers and officials to realize the development of villages in Taft, with a primary focus on establishing creative tourism clusters. The findings of this study show that Taft villages have a high capacity to develop creative

tourism clusters by utilizing their internal resources and capabilities. Factors such as pristine natural heritage, old gardens, traditional adobe architecture, local handicrafts, ecotourism and agrotourism potential, ecolodges, and strong social partnerships have been highlighted as strengths that are valuable, unique, and compatible with development strategies. In terms of strategic fit, natural heritage, ecolodges, and traditional architecture play the greatest role in attracting tourists and strengthening the local economy. However, external environmental challenges such as economic fluctuations, climate change, international sanctions, ineffective tourism policies, and lack of legal protections are serious obstacles to the implementation of these strategies. Therefore, the success of creative tourism clusters in these villages requires a combination of leveraging internal strengths and intelligent management of environmental challenges. Coordination of macro policies and stakeholder participation are also of particular importance in this process.

Conclusion

It can be concluded that Taft villages, relying on internal resources and capabilities, have high potential for creating creative tourism clusters. The existence of pristine natural heritage, old gardens, traditional adobe architecture, local handicrafts such as carpet weaving and pottery, ecotourism and agrotourism potential, ecotourism accommodations, and strong social cooperation are among the key factors that are considered valuable, inimitable, and compatible with development strategies. These elements, in terms of strategic fit, especially natural heritage, ecotourism accommodations, and traditional architecture, are of the greatest importance in the realization of creative tourism clusters and can act as sustainable competitive advantages to attract tourists and strengthen the local economy. On the other hand, external environmental factors also pose serious challenges to the development of these clusters. Economic fluctuations, climate change, international sanctions, ineffective tourism policies, lack of private investment, and inadequate laws supporting indigenous tourism have been identified as the most important obstacles. These macro factors can reduce the effectiveness of domestic resources and make it difficult to implement development strategies. Therefore, for the success of creative tourism clusters in Taft villages, in addition to relying on domestic strengths, it is necessary to intelligently manage environmental challenges and coordinate with macro policies.

Declarations

Funding: There is no funding support.

Authors' Contribution: The authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work.

Conflict of Interest: The authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments: We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

فصلنامه جغرافیا و آینده پژوهی منطقه‌ای
دوره ۴، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۵
شاپا الکترونیکی: 2981-118X
https://grfs.urmia.ac.ir/

واکاوی راهبردهای آینده‌نگر مؤثر بر توسعه روستاهای شهرستان تفت با اولویت ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق

محبوبه سلطانپور [۱]، حسین سلیمانی [۲]، امیر گندمکار [۳] و احمد خادم الحسینی [۴]

۱- دانشجوی دکتری گروه جغرافیا، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران
۲- استادیار گروه جغرافیا، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران
۳- دانشیار گروه جغرافیا، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران
۴- دانشیار گروه جغرافیا، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:
مقاله پژوهشی

دریافت:
۱۴۰۴/۰۲/۰۲

پذیرش:
۱۴۰۴/۱۰/۰۳

صص:
۱-۲۰

واژگان کلیدی:
توسعه،
توسعه روستایی،
گردشگری،
خوشه‌های گردشگری،
شهرستان تفت.

چکیده

با توجه به چالش‌های اقتصادی و فرهنگی موجود در مناطق روستایی و ضرورت بازآفرینی مدل‌های توسعه، واکاوی راهبردهای آینده‌نگر جهت ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. استفاده از پتانسیل‌های بومی و تقویت هویت فرهنگی به‌عنوان نیروی محرکه تحولات پایدار می‌تواند زمینه‌ساز رشد اقتصادی و اجتماعی و بهبود کیفیت زندگی در این مناطق شود. لذا در پژوهش حاضر کوشیده شد تا با نگاهی از داخل به بیرون و با تفکر راهبردی نوین، ضمن شناسایی منابع و توانایی‌های داخلی و عوامل کلان محیطی و نقاط مثبت، علاوه بر جستجوی عملکردها، راهکارهای مثبت را پیش‌روی مدیران و مسئولان در رابطه با توسعه روستاهای شهرستان تفت با اولویت ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق قرار دهد. این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر گردآوری داده‌ها، توصیفی – تحلیلی و ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه است. برای تجزیه‌وتحلیل اطلاعات از مدل Meta-SWOT و تحلیل PESTEL بهره گرفته‌شده است. نتایج این پژوهش نشانگر این است که منابع و توانایی‌های داخلی روستاهای شهرستان تفت نقش متفاوتی در تحقق‌پذیری ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق ایفا می‌کنند. برخی از این منابع از وزن و اهمیت بالاتری برخوردارند و به‌عنوان مزیت‌های راهبردی شناخته می‌شوند. عوامل کلیدی همچون میراث طبیعی بکر (باغات کهن‌سال، چشم‌اندازهای طبیعی)، معماری سنتی خشتی (بادگیرها، ساباط‌ها)، صنایع‌دستی بومی، اقامتگاه‌های بومگردی و همکاری اجتماعی قوی، بیشترین نقش را در تحقق این هدف دارند. این عوامل در راستای تحقق‌پذیری توسعه روستاهای تفت با ایجاد خوشه گردشگری خلاق، نسبت به سایر عوامل، بیانگر باارزش بودن، تقلیدناپذیری و تناسب راهبردی است.

استناد: سلطانپور، محبوبه؛ سلیمانی، حسین؛ گندمکار، امیر؛ و خادم الحسینی، احمد. (۱۴۰۵). واکاوی راهبردهای آینده‌نگر مؤثر بر توسعه روستاهای شهرستان تفت با اولویت ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق. *فصلنامه جغرافیا و آینده‌پژوهی منطقه‌ای*، ۴(۴)، ۱-۲۰.

©نویسندگان

ناشر: دانشگاه ارومیه.
DOI: https://doi.org/10.30466/grfs.2025.56135.1107
DOR: https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.2981118.1405.4.4.1.2

[۱] **نویسنده مسئول:** حسین سلیمانی، **پست الکترونیکی:** Hoseinsoleimani@iau.ir، **تلفن:** ۰۹۱۳۱۲۹۸۸۴۵

مقدمه

امروزه، توسعه کشورها به‌طور گسترده به مثابه یکی از ثمرات توسعه روستایی درک می‌شود، به‌طوری‌که توسعه روستایی نه‌تنها به‌عنوان یک هدف، بلکه به‌عنوان یکی از چالش‌های کلیدی برنامه‌های کلان توسعه ملی شناخته می‌شود (Lowe & Gkartzios, 2019). دستیابی به این هدف مستلزم برنامه‌ریزی دقیق و بهره‌برداری از تمامی ظرفیت‌های موجود در نظام‌های روستایی است. در این راستا، گردشگری روستایی به‌عنوان یک راهبرد مؤثر در دهه‌های اخیر در بسیاری از کشورها مورد توجه قرار گرفته است (Mosavi et al., 2019). گردشگری خلاق در مناطق روستایی به‌عنوان یکی از عوامل کلیدی برای دستیابی به توسعه پایدار و ارتقای وضعیت اقتصادی این مناطق مورد توجه قرار گرفته است (Einali et al., 2019). این نوع گردشگری، ضمن ایجاد فرصت‌های شغلی و افزایش درآمد ساکنان محلی، به حفظ فرهنگ، محیط زیست و منابع طبیعی نیز کمک می‌کند و می‌تواند نقش مهمی در پیشبرد اهداف توسعه روستایی ایفا کند. در این زمینه، ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق به‌عنوان ابزاری نوین، با تکیه بر مشارکت فعال جوامع محلی و بهره‌برداری از ظرفیت‌های فرهنگی و هنری آن‌ها، نقش مهمی در توسعه مناطق روستایی دارد (Keller et al., 2021). خوشه‌های گردشگری خلاق به گروهی از واحدهای اقتصادی و کسب‌وکارهای مرتبط با صنعت گردشگری گفته می‌شود که در یک محدوده جغرافیایی خاص متمرکز شده‌اند و از طریق همکاری‌ها و تعاملات تخصصی، به یکدیگر مرتبط هستند (Su & Ji, 2023). بسیاری از کشورها با بهره‌گیری از راهبرد خوشه‌بندی، در پی حل مشکلات و چالش‌های موجود در حوزه کسب‌وکارهای گردشگری هستند و از این روش به عنوان ابزاری برای تقویت این بخش استفاده می‌کنند (Bahadrani et al., 2024).

ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق، از طریق سازماندهی فعالیت‌ها در قالب تجربه‌های منحصر به فرد برای گردشگران، می‌تواند به حفظ هویت فرهنگی، ایجاد ارتباط بین گردشگران و جامعه محلی، و افزایش ظرفیت‌های اقتصادی مناطق روستایی کمک کند(Osaul et al., 2022). علاوه بر این، پژوهش‌ها نشان می‌دهند که خوشه‌های گردشگری خلاق، با بهره‌برداری از جذابیت‌های بصری، محصولات محلی، و مشارکت اجتماعی، راه‌حلی مؤثر برای بازسازی و نوسازی مناطق روستایی ارائه می‌دهند (Keller et al., 2021; Osaul et al., 2022).

در حال حاضر راهبرد توسعه خوشه ای گردشگری خلاق یکی از الگوهای موفق سازماندهی بنگاه‌های کوچک است که نقش اساسی را در توسعه روستایی کشورهای مختلف ایفا نموده، به گونه ای که در عصر حاضر، توسعه خوشه های خلاق گردشگری به مثابه یکی از پیشران های اصلی توسعه فضایی و رقابت پذیری در حوزه گردشگری خلاق معرفی شده است؛ موضوعی که در ایران مغفول واقع شده و یا کمتر بدان پرداخته شده است. تغییرات بنیادین در زمینه گردشگری و ضرورت تفکرات جدید در این حوزه، گردشگری را به سمت و سوی خلاقیت و ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق پیش برده است. بطوری‌که صاحب‌نظران به این باور هستند که پایداری گردشگری در ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق است. شهرستان تفت در استان یزد با وجود ترکیب شگفت انگیز از جاذبه‌های تاریخی، و طبیعی منحصر به فرد مانند کوه‌ها، مناطق ییلاقی و خنک (مثل روستای ده بالا، دشتک سفلی و دشتک علیای)، باغ‌های نخل، چشمه‌های آبگرم (تامهر) و مناظر کوهستانی چشمگیر، با چالش‌های متعددی در زمینه توسعه گردشگری خلاق روستایی روبرو است (Rahimi Klour & Naghavi, 2024). مهمترین این چالش‌ها شامل کمبود شدید زیرساخت‌های گردشگری از جمله جاده‌های دسترسی نامناسب، نبود اقامتگاه‌های استاندارد و امکانات رفاهی لازم در مناطق بکر طبیعی می‌باشد. مشکل اساسی دیگر، بحران کم‌آبی و خشکسالی‌های پی در پی است که توسعه هرگونه فعالیت گردشگری پایدار را با تهدید مواجه ساخته است. از سوی دیگر، نبود یک برنامه مدیریتی منسجم و هماهنگ بین دستگاه‌های اجرایی مختلف، فقدان نیروی انسانی متخصص و آموزش ندیده بودن جوامع محلی در زمینه گردشگری پایدار از موانع اصلی توسعه گردشگری روستایی در این منطقه محسوب می‌شوند. خطر تخریب محیط زیست به دلیل فعالیت‌های گردشگری غیرمسئولانه و عدم نظارت کافی، همچنین ضعف شدید در زمینه بازاریابی و معرفی جاذبه‌های طبیعی این شهرستان در سطح ملی و بین‌المللی، از دیگر چالش‌های پیش روی توسعه گردشگری خلاق در روستاهای شهرستان تفت به شمار می‌آیند. این مشکلات در صورت عدم رسیدگی و برنامه‌ریزی صحیح، می‌توانند فرصت‌های توسعه اقتصادی مبتنی بر گردشگری طبیعی این منطقه را به خطر بیاندازند. در همسویی با چنین چالش‌های این منطقه، این مقاله با نگاهی از داخل به بیرون و با تفکر راهبردی نوین، ضمن شناسایی منابع و توانایی‌های داخلی و عوامل کلان محیطی و نقاط مثبت، علاوه بر جستجوی عملکردها، راهکارهای مثبت را پیش‌روی مدیران و مسئولان شهری در رابطه با تحقق توسعه روستاهای تفت با ایجاد خوشه گردشگری خلاق قرار دهد. این هدف با طرح و تبیین یک پرسش اصلی ردیابی و مطالعه علمی شده است.

– راهبردهای آینده نگر تحقق‌پذیری توسعه روستاهای تفت با اولویت ایجاد خوشه گردشگری خلاق چیست؟

پیشینه و مبانی نظری پژوهش

خلاقیت به عنوان جنبه‌ای جدایی‌ناپذیر از محیط‌های روستایی و حتی ذات طبیعت شکل می‌گیرد. دلایل متعددی وجود دارد که روستاها در رقابت با شهرها به فضاهایی خلاق تبدیل شده‌اند:

- روستاها به بهشتی خلاق برای افرادی بدل شده‌اند که از زندگی شهری فاصله گرفته‌اند و به دنبال آرامش، الهام یا بازتولید هویت هستند.
- این مناطق همواره مکانی برای گروه‌های خلاق بوده‌اند که در آن شاهد رشد هنرمندان روستایی، توسعه موزه‌های محلی، و ایجاد مراکز صنایع دستی نوین هستیم.
- طبیعت به خودی خود نماد خلاقیت است
- تفاوت‌های بنیادین بین عوامل فضایی (مانند گستردگی، کمتر بودن آلودگی) و رفتاری (همچون سادگی زندگی، تعاملات اجتماعی عمیق‌تر) در روستاها نسبت به شهرها، آنها را به فضاهایی منحصربه‌فرد برای شکوفایی خلاقیت تبدیل کرده است (Remoaldo et al., 2020).

این ویژگی‌ها نشان می‌دهند که روستاها نه تنها به عنوان مقاصد گردشگری، بلکه به مراکزی برای جذب نیروهای خلاق و بازتولید فرهنگی–اقتصادی عمل می‌کنند (Rahimi et al., 2019). بنابراین یکی از رویکردهای جدید در توسعه روستایی، توسعه گردشگری خلاق است که به‌عنوان مجموعه‌ای از کسب‌وکارها، نهادها و منابع مختلف که در یک منطقه خاص با هم همکاری می‌کنند، شناخته می‌شود. گردشگری خلاق به‌عنوان یک نوع گردشگری که بر مشارکت فعال و خلاقانه گردشگران در فرآیندهای فرهنگی، هنری و اجتماعی تأکید دارد، می‌تواند به‌ویژه در مناطق روستایی نقش بسزایی در توسعه پایدار ایفا کند. این نوع گردشگری به‌جای تأکید صرف بر بازدید از جاذبه‌های طبیعی و تاریخی، فرصتی برای گردشگران فراهم می‌آورد تا به‌طور مستقیم در فعالیت‌های محلی مشارکت کنند و به‌طور عملی با فرهنگ و آداب و رسوم جوامع روستایی آشنا شوند (Safaa & Szostak, 2023: 11). همچنین گردشگری خلاق می‌تواند به تقویت اقتصاد محلی و بهبود کیفیت زندگی ساکنان کمک کند. از طریق اشتغال‌زایی در بخش‌های مختلف گردشگری مانند صنایع دستی، هنرهای سنتی و آشپزی محلی، این نوع گردشگری موجب کاهش فقر و مهاجرت از روستاها به شهرها می‌شود (Kurniasih et al., 2022). علاوه بر این، گردشگران از مشارکت در تجارب خلاقانه نه‌تنها لذت می‌برند بلکه به‌طور غیرمستقیم موجب انتقال دانش و مهارت به جوامع محلی می‌شوند. از سوی دیگر، گردشگری خلاق می‌تواند موجب احیای فضاهای روستایی شود که در غیر این صورت ممکن است در معرض فراموشی قرار گیرند. این نوع گردشگری نه‌تنها به‌طور مستقیم بر اقتصاد محلی تأثیر می‌گذارد بلکه می‌تواند باعث تحول اجتماعی و فرهنگی در این جوامع نیز شود. به‌عنوان مثال، اجرای کارگاه‌های هنری، نمایشگاه‌ها و فستیوال‌های محلی باعث می‌شود تا روستاها به‌عنوان مراکز فرهنگی شناخته شوند. این نوع گردشگری همچنین به‌عنوان یک عامل موثر در تقویت هویت محلی و جذب گردشگران فرهنگی عمل می‌کند(Richards & Wilson, 2007). بنابراین پیوند میان گردشگری خلاق و توسعه پایدار در روستاها می‌تواند با همکاری بین دولت‌ها، جوامع محلی و بخش خصوصی مستحکم شود. با توجه به اینکه گردشگری خلاق به‌طور خاص بر مبادله فرهنگی و تعاملات اجتماعی تأکید دارد، ایجاد زیرساخت‌های مناسب و تبلیغ این نوع گردشگری می‌تواند به جذب گردشگران بیشتر و توسعه گردشگری پایدار در مناطق روستایی منجر شود. می‌توان به طور کلی بیان کرد که گردشگری خلاق یک ابزار قدرتمند برای توسعه پایدار روستاها است (Kurniasih et al., 2022; Muhamad & Budiani, 2022). این خوشه‌ها می‌توانند به بهبود درآمدهای محلی، اشتغال‌زایی، و تقویت هویت بومی کمک کنند و زمینه‌ای مناسب برای توسعه پایدار در مناطق روستایی فراهم کنند. این خوشه‌ها می‌توانند ظرفیت‌های گردشگری محلی را در قالب توسعه صنایع دستی، غذاهای سنتی، و فرهنگ بومی به گردشگران معرفی کنند. در مبانی نظری ایجاد خوشه‌های گردشگری، نظریه خوشه‌ها به‌طور خاص از کارهای مایکل پورتر (۱۹۹۸) در زمینه اقتصاد رقابتی و خوشه‌های صنعتی سرچشمه می‌گیرد. پورتر معتقد است که خوشه‌ها به‌عنوان مجموعه‌ای از صنایع و کسب‌وکارهای مرتبط می‌توانند از طریق همکاری و تبادل اطلاعات، منابع، و زیرساخت‌ها به رشد اقتصادی و نوآوری کمک کنند. در حوزه گردشگری، این مفهوم به‌ویژه در ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق مورد استفاده قرار می‌گیرد که می‌تواند موجب تقویت رقابت‌پذیری و جذابیت مقصدهای گردشگری شود. خوشه‌های گردشگری نه‌تنها به توسعه اقتصادی کمک می‌کنند، بلکه می‌توانند به حفظ و معرفی فرهنگ‌های بومی و منابع طبیعی نیز کمک کنند، که این امر به تحقق توسعه پایدار در جوامع روستایی منجر می‌شود (Porter, 1998).

ایجاد خوشه‌های گردشگری می‌تواند این منابع پراکنده را به‌طور هماهنگ و سیستماتیک به کار گیرد و با ایجاد هم‌افزایی میان کسب‌وکارها، جوامع محلی، و نهادهای دولتی، به بهره‌برداری بهینه از این منابع منجر شود. در این زمینه، رویکردهای دارایی‌محور (Asset-Based

Approaches). که به شناسایی و تقویت منابع و دارایی‌های محلی توجه دارند، نقش مهمی ایفا می‌کنند. این رویکرد به‌ویژه در ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق می‌تواند موجب رشد و توسعه پایدار مناطق روستایی شود (Shafieisabet & Mirvahedi, 2021). ریچاردز و ویلیامز[1] اشاره می‌کنند که رشد گردشگری خلاق در روستاها با چالش‌هایی مانند تکرار الگوهای تجاری شده و از دست دادن اصالت فرهنگی همراه است که نیازمند مدیریتی هوشمندانه است. ریموند نیز در تحلیل تجربه نیوزلند تأکید می‌کند که توسعه خوشه‌های گردشگری در روستاها باید با رویکردی پایدار همراه باشد تا از تبدیل این مناطق به فضاهایی یکسان و فاقد هویت جلوگیری شود (Richards & Wilson, 2007).

Souca (2020) استراتژی توسعه خوشه‌های گردشگری خلاق در مناطق روستایی را بر پایه چهار اصل اساسی معرفی می‌کند: مشارکت فعال جامعه محلی در تصمیم‌گیری، شناسایی و تخصیص منابع خلاقانه، سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های پایدار، و حل تضادهایی مانند مدیریت منابع طبیعی و حفظ میراث فرهنگی. این رویکرد تأکید می‌کند که توسعه گردشگری تنها با همکاری دولت، بخش خصوصی و سازمان‌های خارجی، و با حفظ تعادل بین منافع اقتصادی و ارزش‌های اجتماعی–فرهنگی محقق می‌شود (Souca, 2020). مورگان[2]، لامب[3] و فرایر[4] (۲۰۰۹) سه دیدگاه را برای توسعه مناطق روستایی پیشنهاد می‌کنند که به‌طور مستقیم با ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق مرتبط است. این خوشه‌ها، با بهره‌گیری از نظریه گردشگری خلاق، بر ترکیب منابع محلی، فرهنگی و خلاقانه تمرکز دارند تا توسعه‌ای پایدار و منحصربه‌فرد در مناطق روستایی به‌وجود آورند. در ادامه، این دیدگاه در ارتباط با خوشه‌های گردشگری خلاق و دو رویکرد برنامه‌ریزی عقلانی گرایی و ارتباطی توسعه روستایی عبارتند از:

دیدگاه اول: بهره‌گیری از ویژگی‌های محلی و میراث فرهنگی

در این راهکار، خوشه‌های گردشگری خلاق از میراث فرهنگی، سنت‌ها، و شرایط طبیعی به‌عنوان محور اصلی توسعه استفاده می‌کنند (Asimiadis, 2024). این خوشه‌ها با ارائه تجربه‌های منحصربه‌فرد به گردشگران، بر ارزش‌های فرهنگی و طبیعی مناطق روستایی تأکید دارند. به‌عنوان مثال، ترکیب صنایع‌دستی محلی، موسیقی سنتی و غذاهای بومی در قالب تجربیات گردشگری، هویتی منحصربه‌فرد به مناطق روستایی می‌بخشد. حفظ تعادل میان توسعه گردشگری و حفاظت از منابع طبیعی و فرهنگی، هدف اصلی این دیدگاه است که باعث ارتقاء پایداری و افزایش جذابیت منطقه می‌شود. این دیدگاه با رویکرد عقلانی‌گرایی هماهنگ است، زیرا تحلیل منطقی و علمی منابع محلی، پایه‌ای برای برنامه‌ریزی و توسعه زیرساخت‌های گردشگری فراهم می‌کند (Muhamad & Budiani, 2022).

دیدگاه دوم: توسعه اقتصادی از طریق حمایت از فعالیت‌های کارآفرینی

ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق، بستری مناسب برای فعالیت‌های کارآفرینی محلی فراهم می‌کند. این دیدگاه بر تقویت کسب‌وکارهای محلی، ایجاد فرصت‌های شغلی جدید و تولید محصولات و خدمات نوآورانه تأکید دارد. کارآفرینان می‌توانند با بهره‌گیری از منابع فرهنگی و طبیعی روستاها، محصولات و خدماتی را ارائه دهند که علاوه بر جذب گردشگران، درآمد اقتصادی پایداری برای جامعه محلی به همراه داشته باشد (Macfarland et al., 2019). ارائه حمایت‌های مالی، فنی و زیرساختی، نقش مهمی در توانمندسازی کارآفرینان محلی و توسعه خوشه‌های گردشگری خلاق دارد. این دیدگاه نیز از رویکرد عقلانی‌گرایی بهره می‌برد، زیرا تحلیل اقتصادی و برنامه‌ریزی دقیق برای بهبود زیرساخت‌ها و جذب سرمایه ضروری است (UNWTO, 2019).

دیدگاه سوم: حمایت از خلاقیت و استعدادهای بومی

این دیدگاه، خلاقیت و استعدادهای بومی را به‌عنوان پایه‌ای برای ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق می‌بینند. در این خوشه‌ها، مهارت‌های هنری، صنایع‌دستی و نوآوری‌های محلی تقویت می‌شود تا ارزش افزوده‌ای برای منطقه ایجاد گردد. برنامه‌های آموزشی مرتبط با طراحی و تولید محصولات خلاقانه، علاوه بر تقویت توانایی‌های فردی، به افزایش هویت فرهنگی و اقتصادی منطقه کمک می‌کنند. این خوشه‌ها با تمرکز بر خلاقیت، جوامعی پویا و مستقل ایجاد می‌کنند که قابلیت ارائه تجربیات منحصربه‌فرد را به گردشگران دارند. این دیدگاه با رویکرد ارتباطی همخوانی دارد، زیرا مشارکت فعال جامعه محلی و تقویت هویت فرهنگی در ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق نقش اساسی دارند (Blapp & Mitas, 2019).

بنابراین ترکیب رویکردهای عقلانی‌گرایی و ارتباطی هر چند می‌تواند به تقویت سه دیدگاه استراتژیک در توسعه روستایی و ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق کمک کند. اما با توجه موضوع رساله نیاز به یک رویکرد تلفیقی می‌باشد که نوآوری این رساله هم محسوب می‌شود که به

1.Richards & Wilson
2 Morgan
3 Lambe
4 Freyer

سهم نظری این پژوهش نیز محسوب می‌شود. نیاز به رویکرد دارایی‌محور در توسعه خوشه‌های گردشگری خلاق از آنجا ناشی می‌شود که این رویکرد بر شناسایی و بهره‌برداری بهینه از منابع و ظرفیت‌های بومی و محلی تأکید دارد. در حالی که رویکردهای عقلایی و ارتباطی بر تحلیل داده‌ها و مشارکت اجتماعی تمرکز دارند، رویکرد دارایی‌محور به‌طور خاص منابع طبیعی، فرهنگی، انسانی و اقتصادی منطقه را به‌عنوان سرمایه‌های اصلی توسعه شناسایی می‌کند و با توجه به آن‌ها، راهکارهای مؤثری برای پایداری و رشد منطقه ارائه می‌دهد. این رویکرد باعث می‌شود که توسعه گردشگری خلاق نه تنها از لحاظ اقتصادی، بلکه از منظر اجتماعی و فرهنگی نیز با تکیه بر توانمندی‌های محلی و ظرفیت‌های موجود صورت گیرد، به‌گونه‌ای که به رشد پایدار و حفظ هویت محلی کمک کند. بنابراین، رویکرد دارایی‌محور به‌عنوان مکمل سایر رویکردها، امکان بهره‌برداری مؤثر از منابع بومی و طبیعی را فراهم کرده و به تحقق اهداف توسعه پایدار گردشگری در مناطق روستایی کمک می‌کند. در نهایت ترکیب رویکرد عقلایی، ارتباطی و دارایی‌محور به‌عنوان رویکردهای مکمل، زمینه‌ساز ایجاد یک چارچوب مفهومی پایدار و جامع برای ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق است. رویکرد عقلایی، تحلیل علمی منابع و نیازها را فراهم می‌آورد؛ رویکرد ارتباطی، مشارکت و همبستگی اجتماعی را تقویت می‌کند؛ و رویکرد دارایی‌محور، از طریق شناسایی و بهره‌برداری بهینه از منابع موجود، به توسعه پایدار و بهره‌برداری حداکثری از ظرفیت‌های محلی کمک می‌کند. این چهارچوب مفهومی نه‌تنها به توسعه اقتصادی و اجتماعی جوامع روستایی کمک می‌کند، بلکه به حفظ و تقویت هویت فرهنگی و طبیعی آن‌ها نیز می‌پردازد. (شکل ۲).

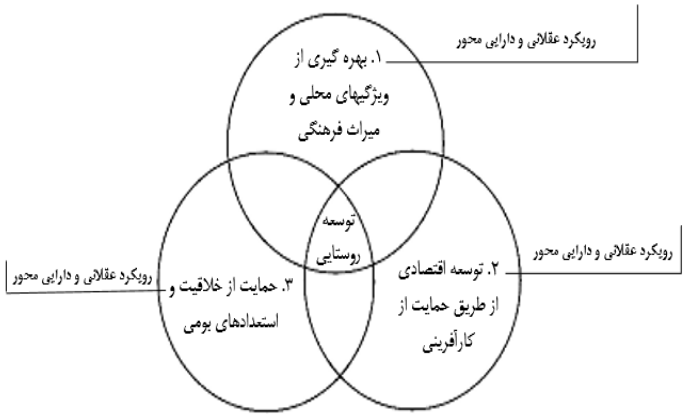

شکل ۲- چارچوب مفهومی توسعه روستایی در ارتباط با ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق

پیشینه تحقیق

رموالدو و همکاران[1] (۲۰۲۰)، در پژوهشی به بررسی توسعه گردشگری خلاق در روستاها، به‌ویژه در دامنه‌های کوه سومبینگ در ماگلانگ، اندونزی پرداخته‌اند. نتایج این تحقیق نشان می‌دهند که گردشگری خلاق در روستاهای دامنه‌های کوه سومبینگ در ماگلانگ، اندونزی می‌تواند با مشارکت فعال گردشگران در فعالیت‌های هنری و میراثی، پتانسیل‌های خلاقانه منطقه را به توسعه پایدار تبدیل کند. از این رو، مدل پیشنهادی بر اساس شناسایی نیازهای مقصد و ایجاد رضایت گردشگران، به توسعه روستاها کمک می‌کند. با تمرکز بر افزایش همکاری دانشگاه‌ها در فعالیت‌های خدماتی به روستاها، این مدل می‌تواند به شکل‌گیری روستاهای گردشگری مستقل و شکوفا منجر شود.

پژوهان[2] و همکاران (۲۰۲۳)، در پژوهشی به ارائه الگوی پارادایمی توسعه گردشگری خلاق روستاهای هدف گردشگری استان کرمانشاه پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد که در این الگوی پارادایمی «گردشگری خلاق روستایی» به‌عنوان پدیده‌محوری متأثر از عوامل علی پژوهش انتخاب شد. عوامل زمینه‌ای و مداخله‌گر به‌همراه پدیده‌محوری راهبردهای توسعه گردشگری خلاق روستایی را شکل دادند و پیامدهایی همچون افزایش سرمایه‌گذاری‌های بخش خصوصی، سوق دادن درآمد از مناطق شهری به روستا، جلوگیری از مهاجرت به شهرها، افزایش نرخ اشتغال، بازگشت به روستا و توسعه فرهنگی و حس همکاری در منطقه شناسایی شدند.

حجاریان (۲۰۲۴)، در پژوهشی به بررسی اثرات گردشگری خلاق بر پایداری سرمایه های معیشتی خانوارهای روستایی منطقه ارسباران پرداخته است. نتایج این پژوهش حاکی از آن بود که مولفه های گردشگری خلاق و سرمایه های معیشتی به ترتیب با میانگین ۳/۲۷۰ و ۲/۷۷۳ در روستاهای منطقه ارسباران در حد مطلوب و پایین‌تر از حد مطلوب ارزیابی شده است و بین مولفه های گردشگری خلاق با سرمایه های معیشتی روابط علّی با شاخص های مطلوبی برازش داشت. بر اساس یافته های این تحقیق ارتقاء شاخص های طبقه خلاق، محصول خلاق، فرآیند خلاق و محیط خلاق در توسعه شاخص‌های سرمایه های معیشتی خانوارهای روستایی اثرگذار است.

1 Remoaldo
2 Pezhohan

بهادرانی و همکاران (۲۰۲۴)، در پژوهشی به خوشه‌بندی روستاهای دارای پتانسیل گردشگری در شهرستان طبس پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد که روستاهای هودر، جوخواه، ازمیغان، کریت، دست گران، نای‌بند، اسفندیار، زنوغان، رباط خان، حلوان، دهنو و عرب‌آباد دارای پتانسیل قوی برای جذب گردشگری و ایجاد خوشه‌های گردشگری است و روستاهای خروعلیا، مرغوب، پیکوه، ملوند، حسن‌آباد، کردآباد، نصرت‌آباد، پیرحاجات، چیروک، سرند، ماودر نیز از پتانسیل کمتری برای جذب گردشگر برخوردار است. به‌عبارتی، تفاوت فضایی در سطوح توان جذب گردشگری بین روستاهای شهرستان طبس مشهود است که نیازمند برنامه‌ریزی یکپارچه توسعه با رویکرد آمایش فضایی است.

سلطانی و همکاران (۲۰۲۴)، در پژوهشی به بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری خلاق دهستان میان آب جنوبی شهرستان شوشتر پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش حاکی از آن بود که وضعیت دهستان میان آب جنوبی ازلحاظ شاخص‌های توسعه گردشگری خلاق روستایی با میانگین ۲/۲۸۸ در سطح پایینی قرار دارد. نتایج تحلیل عاملی تأییدی نشان داد که در بخش زیرساختی، وجود امکانات تفریحی، تأسیسات پذیرایی با بار عاملی ۰/۸۸بیشترین ارتباط و تأثیرگذاری را دارد، یعنی دارای ارتباط ۸۸ درصدی می‌باشد. در مرتبه بعدی در بخش مشارکت محلی، میزان همکاری و مشارکت مردم روستا در مسائل زیست‌محیطی، با بار عاملی ۰/۸۷ قرار دارد. در مرتبه سوم نیز شاخص وجود فرصت‌ها و برنامه‌های تداوم آموزشی برای جامعه محلی با بار عاملی ۰/۸۶ به‌عنوان اولویت سوم تأثیرگذاری قرار گرفته است.

کیریلوا و کاشیرینا[1] (۲۰۲۳)، در پژوهشی به ارزیابی ایجاد یک خوشه خلاق به‌عنوان محرک توسعه سرزمینی می‌پردازد. پژوهش با استفاده از مثال خوشه گردشگری و تفریحی «آگیدل» در جمهوری باشقیرستان، به بررسی امکان‌سنجی ایجاد چنین خوشه‌ای به‌عنوان یک منبع مؤثر برای توسعه اجتماعی–اقتصادی در شهرهای تک‌محور می‌پردازد. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که ایجاد یک خوشه خلاق، می‌تواند اثرات مضاعفی بر توسعه اقتصادی به‌ویژه در شهرهایی که تنها بر یک صنعت یا فعالیت تمرکز دارند، داشته باشد. این خوشه‌ها با ایجاد زیرساخت‌ها و مکانیزم‌هایی برای تولید و نمایش آثار هنری، به جذب گردشگران و تقویت توسعه منطقه کمک می‌کنند. این مطالعه همچنین نشان می‌دهد که می‌توان مناطقی که پتانسیل گردشگری آشکاری ندارند را به مراکز جذاب گردشگری تبدیل کرد.

جیانگ[2] و همکاران (۲۰۲۴)، در پژوهشی به ارزیابی تأثیر گردشگری روستایی بر معیشت پایدار کشاورزان و توسعه هماهنگ در روستای جیوودو در یانگشو، گوانگشی چین پرداخته‌اند. این تحقیق نشان می‌دهد که گردشگری روستایی تاثیر قابل توجهی بر معیشت کشاورزان در روستای جیوودو، گوانگشی، چین دارد، به‌طوری که باعث افزایش مزایای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و ارتقای آگاهی زیست‌محیطی می‌شود. کشاورزان بر اساس سهم درآمد گردشگری در درآمد کل خانوار به سه گروه معیشت وابسته به گردشگری، معیشت غالباً گردشگری و معیشت اختصاصی گردشگری تقسیم‌بندی شده‌اند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که گردشگری روستایی استراتژی‌های معیشتی سنتی را مختل کرده و کشاورزان را وادار به سازگاری با شرایط جدید می‌کند. به‌طور کلی، کشاورزان هم فرصت‌ها و هم چالش‌های ناشی از توسعه گردشگری را در جامعه خود احساس می‌کنند.

پوترانتو[3] و همکاران (۲۰۲۴)، در پژوهشی به شناسایی عمیق پتانسیل‌های اقتصاد خلاق و تدوین الگویی برای تقویت اقتصاد خلاق است که بتواند جذابیت گردشگری در مناطق روستایی را افزایش دهد. هدف این پژوهش شناسایی پتانسیل‌های اقتصاد خلاق در روستاها و تدوین مدلی برای تقویت این بخش به‌منظور افزایش جذابیت گردشگری است. نتایج نشان می‌دهند که روستاها دارای فعالیت‌های اقتصادی خلاق مختلفی هستند که می‌توانند به‌عنوان پایه‌ای برای حمایت از فعالیت‌های گردشگری عمل کنند. حمایت از ذینفعان گردشگری نقش مهمی در تقویت این فعالیت‌ها دارد. این پژوهش مدل تقویت اقتصاد خلاق را ارائه می‌دهد که می‌تواند جذابیت گردشگری را افزایش دهد و تأثیرات مثبتی بر رفاه جوامع محلی داشته باشد.

حق‌لسان (۲۰۲۵)، در مطالعه ای پیشران تأثیرگذار در توسعه گردشگری شهری تبریز بر اساس مطالعات آینده‌پژوهی را بررسی کرد. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده در زمینه پیشران‌های تأثیرگذار در توسعه گردشگری شهر تبریز، ایجاد شرایط مناسب برای توسعه ظرفیت تحمل محیطزیست، مدیریت زمین، آموزش مدیران، بازسازی آثار گردشگری، گسترش فضاهای مرتبط با گردشگری و... می‌تواند نقش بسزایی در توسعه گردشگری شهر تبریز داشته باشد و این نتیجه حاصل شد که مؤلفه‌های اقتصادی بیشترین تأثیر را در توسعه گردشگری شهر تبریز دارند. درنهایت، این مطالعه می‌تواند به تصمیم‌گیرندگان و برنامه‌ریزان شهری کمک کند تا راهبردهای مؤثری برای بهبود وضعیت گردشگری تبریز تدوین کرده و از ظرفیت‌های بالقوه این شهر بهره‌برداری نمایند.

1 Kirillova & Kashirina
2 Jiang
3 Putranto

معینی و همکاران (۲۰۲۶)، در پژوهشی سنجش اقتصاد شهری پایدار بر توسعه اجتماعی- فرهنگی مناطق شهری را بررسی کردند. نتایج نشان داد برنامه توسعه اقتصادی-اجتماعی مدون در محدوده (SO1) به‌عنوان اولویت اول، توجه مدیران شهری به برنامه‌ریزی راهبردی محدوده (ST1) به عنوان اولویت دوم و ترغیب سرمایه‌گذاران بالاخص بخش توریسم که ماحصل اقتصادی زیادی برای محدوده دارد (SO2) دارای اهمیت بیشتری بودند.

در تقابل با مطالعات پیشین، این پژوهش بر ضرورت تدوین برنامه‌های توسعه روستایی جهت تحقق خوشه‌های گردشگری خلاق با استفاده از مدل‌های نوین راهبردی تأکید می‌کند. نوآوری اساسی این تحقیق در به کارگیری مدل Meta-SWOT موجودی است که از طریق شناسایی دقیق نقاط قوت و ضعف در سطح داخلی و ارزیابی فرصت‌ها و تهدیدهای محیطی، راهبردهای آینده‌نگر را برای تحقق توسعه روستاهای تفت با محوریت ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق ترسیم می‌کند. این رویکرد نه تنها چارچوبی تحلیلی قدرتمند در برنامه‌ریزی ارائه می‌دهد، بلکه بستری عملی برای هم‌افزایی ظرفیت‌های بومی و بهره‌وری از مزیت‌های استراتژیک منطقه‌ای در مسیر توسعه پایدار فراهم می‌سازد.

مواد و روش پژوهش

این تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر روش، توصیفی- تحلیلی است. داده‌های نظری با روش اسنادی و داده‌های تجربی با روش پیمایشی بر اساس بررسی‌های میدانی و مصاحبه تهیه شده است. روش متاسوات ایجاب می‌کند که اطلاعات از خبرگان و متخصصان دریافت و تحلیل شود. برای انتخاب تیم دلفی، چون هدف تعمیم نتایج نیست، از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شده است. معیارهای انتخاب خبرگان، تسلط نظری، تجربه عملی، تمایل و توانایی مشارکت در پژوهش و دسترسی است. نکتهٔ قابل توجه در تعیین تعداد خبرگان، کسب اطمینان از جامعیت دیدگاه‌های مختلف در پژوهش می‌باشد. تعداد خبرگان شرکت کننده در دلفی بین ۱۴ الی ۲۰ نفر انتخاب شده است. با توجه به معیارهای فوق، در نهایت تعداد۲۰ نفر از مدیران، خبرگان و متخصصان دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی، برای شرکت و همکاری در فرآیند پژوهش انتخاب شده است (Mohammadi Yeganeh & Nikseresht, 2022). برای پردازش اطلاعات و ارائه راهبردهای آینده‌نگر موثر بر توسعه روستاهای شهرستان تفت با اولویت ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق از مدل Meta-SWOT و تحلیل PESTEL بهره گرفته شده است. مدل متاسوات در شناسایی جایگاه روستاهای شهرستان تفت در راستای ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق، میزان ارزشمندی، کمیابی، تقلیدناپذیری، غیرقابل جایگزینی منابع و قابلیت‌ها، میزان تاثیر عوامل داخلی بر کنترل تهدیدها یا استفاده بهینه از فرصت‌های بیرونی و بررسی میزان تناسب میان اهداف با منابع و قابلیت‌ها به کار رفته است که فرایند آن در شکل شماره (۲) نشان داد شده است.

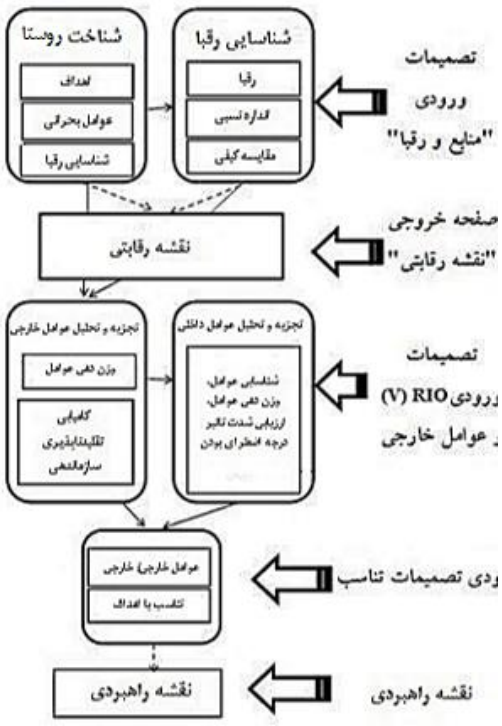

شکل ۱- فرایند تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش

(منبع: Badri et al., 2015)

محدوده موردمطالعه

مطالعه حاضر در محدوده دهستان‌ها و روستاهای شهرستان تفت از استان یزد صورت گرفته است. این شهرستان در گستره‌ای میان عرض‌های جغرافیایی ۳۱ درجه و ۱۰ دقیقه تا ۳۱ درجه و ۴۰ دقیقه شمالی و طول‌های جغرافیایی ۵۳ درجه و ۱۰ دقیقه تا ۵۴ درجه و ۲۰ دقیقه شرقی واقع شده است. شهرستان تفت با مرکزیت شهری به همین نام، در فاصله‌ای حدود ۱۰ کیلومتر از شهر یزد، مرکز استان، قرار دارد و مساحت آن بالغ بر ۵۸۴۶ کیلومتر مربع برآورد شده است. این منطقه در دامنه‌های کوهستانی شیرکوه جای گرفته و از نظر توپوگرافی، در بازه ارتفاعی بین ۱۲۰۰ تا ۴۰۷۵ متر از سطح دریا قرار دارد که بلندترین نقطه استان یزد را نیز شامل می‌شود. جای‌گیری تفت در حاشیه شیرکوه موجب شده تا از نظر اقلیم، نسبت به سایر مناطق استان از میزان بارش مناسب‌تری برخوردار باشد و شرایط آب‌وهوایی معتدلی را تجربه کند. همچنین، برخورداری این شهرستان از هوای خنک، ارتفاع مناسب و واقع شدن میان کویرهای مروست و ابرکوه، باعث شده تا تفت به یکی از مناطق ییلاقی مهم استان یزد تبدیل شود. میانگین بارش سالانه در این شهرستان حدود ۱۴۱ میلی‌متر است. بر پایه تقسیمات جدید کشوری، شهرستان تفت شامل سه بخش، سه شهر و ۱۰ دهستان است. در این شهرستان حدود ۱۴۴۴ روستا و آبادی وجود دارد که از این میان، ۳۳۶ روستا دارای جمعیت ساکن و ۱۱۰۸ مورد خالی از سکنه هستند. وسعت این شهرستان بیش از ۶۰۰۰ کیلومتر مربع است و جمعیتی بالغ بر ۴۵،۳۵۷ نفر را در خود جای داده است. ساختار اقتصادی منطقه مبتنی بر کشاورزی و باغداری است و بسیاری از ساکنان به این فعالیت‌ها اشتغال دارند .در این میان، اختلاف قابل توجه دمای شهرستان تفت با شهرهای کویری استان، که گاهی تا بیش از ۱۵ درجه نیز می‌رسد، موجب شده تا این شهرستان در ایام تعطیلات به ویژه در فصل بهار و تابستان، مقصد نخست گردشگران و ساکنان مرکز استان یزد باشد. چنین اقبالی از سوی مردم، بستری مناسب برای شکل‌گیری بازار گردشگری محلی، احیای فعالیت‌های سنتی، تقویت مشاغل خرد و ایجاد زنجیره ارزش در قالب خوشه‌های گردشگری خلاق فراهم می‌آورد (Mansourmoghaddam & Rousta, 2024).

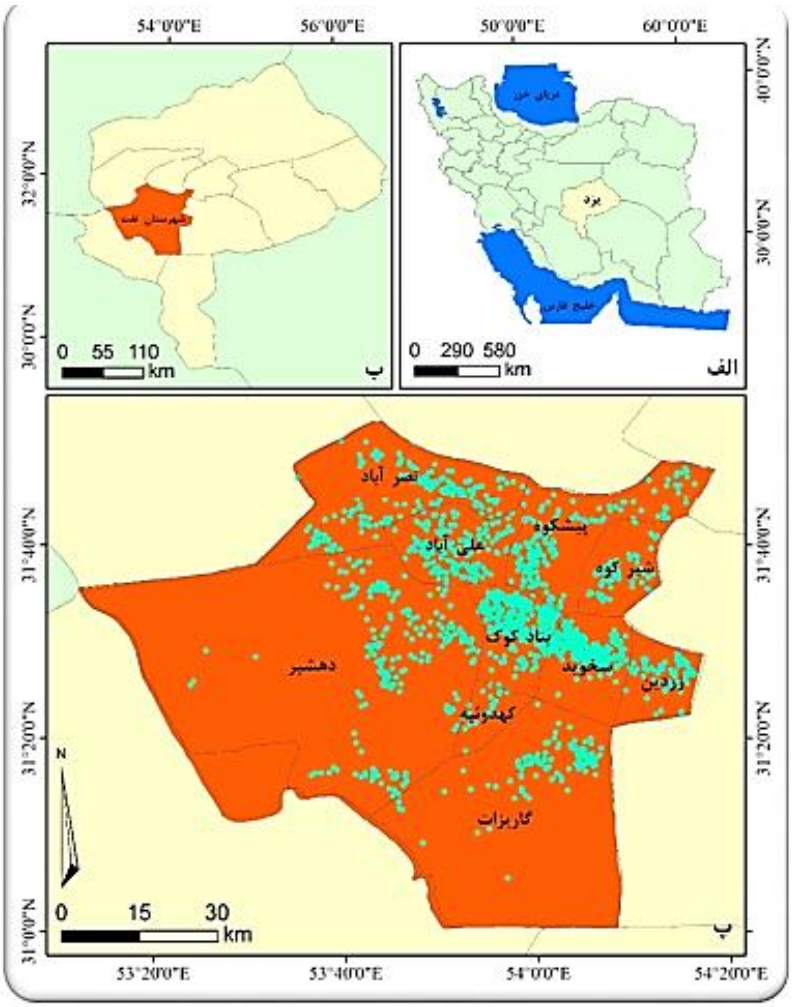

شکل۲- موقعیت جغرافیایی روستاهای شهرستان تفت در تقسیمات کشوری

(ترسیم نگارندگان، ۱۴۰۴)

بحث و ارائه یافته‌ها

اهداف آینده نگر تعیین شده برای تحقق‌پذیری توسعه روستاهای تفت با ایجاد خوشه گردشگری خلاق

اهداف تعیین‌شده در این مسیر، به‌گونه‌ای طراحی شده‌اند که ضمن تمرکز بر ظرفیت‌ها و قابلیت‌های بومی روستاهای شهرستان تفت، فرایند شکل‌گیری و توسعه خوشه‌های گردشگری خلاق را تسهیل کنند. این اهداف با نگاهی آینده‌نگر، به دنبال آن هستند که زیرساخت‌های انسانی، اقتصادی، فرهنگی و فناورانه لازم برای پایداری و نوآوری در گردشگری روستایی فراهم گردد. از یک‌سو، توانمندسازی سرمایه انسانی محلی با ارتقاء مهارت‌های نوین در زمینه گردشگری، صنایع‌دستی، و فناوری اطلاعات، مشارکت مؤثر روستاییان را در ساختار خوشه‌ای ممکن می‌سازد. از سوی دیگر، تنوع‌بخشی به اقتصاد روستایی با بهره‌گیری از ظرفیت‌های خلاقیت‌محور، مانند تلفیق کشاورزی بوم‌گرد و تولیدات فرهنگی، بستری برای شکل‌گیری خوشه‌هایی با هویت مشخص و بازارهای هدف متفاوت فراهم می‌آورد.. اهداف شناسایی‌شده به دلیل یکسان نبودن وزن و اهمیت، بر اساس نظرات خبرگان و کارشناسان در سه طیف (بالا، متوسط و پایین) اولویت‌بندی و اهمیت‌دهی شده است. نتایج جدول شماره (۲) نشان می‌دهد اولویت‌بندی اهداف عموماً در سطح اولویت بالا و متوسط ارزیابی‌شده است.

جدول ۲- اهداف آینده نگر تعیین شده برای تحقق‌پذیری توسعه روستاهای تفت با ایجاد خوشه گردشگری خلاق

ردیف	اهداف آینده نگر	نقش در شکل‌گیری خوشه گردشگری خلاق	سطح اولویت
۱	تنوع‌بخشی به اقتصاد روستایی بر پایه فعالیت‌های خلاق و فرهنگی	ایجاد بستر اقتصادی پویا برای پایداری خوشه‌های خلاق و کاهش وابستگی به کشاورزی سنتی	بالا
۲	پیاده‌سازی نظام‌های مشارکتی در حکمرانی توسعه گردشگری	ایجاد ساختار حکمرانی مشارکتی برای پایداری و هم‌افزایی درون‌خوشه‌ای	بالا
۳	استفاده از آینده‌پژوهی و سناریونگاری در برنامه‌ریزی توسعه روستایی	هدایت خوشه‌ها به‌سمت آینده‌های مطلوب و مقاوم‌سازی در برابر عدم‌قطعیت‌ها	بالا
۴	تقویت سیاست‌های حمایتی محلی در راستای کارآفرینی خلاق	فراهم‌سازی محیط قانونی و نهادی برای رشد و حمایت از اعضای خوشه	بالا
۵	ارتقاء مهارت‌ها و توانمندسازی سرمایه انسانی محلی	تجهیز نیروی انسانی خوشه به دانش، مهارت و خلاقیت لازم برای نوآوری و رقابت	بالا
۶	توسعه زیرساخت‌های فناورانه و دیجیتال در روستاها	توانمندسازی خوشه‌ها در بهره‌گیری از بازاریابی دیجیتال، فروش آنلاین و جذب گردشگران هوشمند	بالا
۷	توسعه همکاری‌های بین‌روستایی و شبکه‌سازی خوشه‌ای	ایجاد پیوندهای افقی بین روستاها و افزایش قدرت هم‌افزایی و مقیاس اقتصادی خوشه	بالا
۸	حفاظت و احیای میراث فرهنگی و طبیعی	فراهم‌کردن منابع محتوایی و هویتی غنی برای خلق تجربه‌های اصیل و جذاب در قالب خوشه	بالا
۹	طراحی مدل‌های تأمین مالی نوآورانه برای پروژه‌های گردشگری خلاق	تأمین منابع مالی برای شکل‌گیری و توسعه زیرخوشه‌ها و پروژه‌های نوآور	بالا
۱۰	حمایت از تولیدات بومی و صنایع دستی در قالب بسته‌های گردشگری	تقویت زنجیره ارزش درون خوشه و پیوند دادن تولیدات محلی با تجربه گردشگری	متوسط
۱۱	بهره‌برداری از ظرفیت نخبگان و جوانان در طراحی تجربه‌های خلاق گردشگری	ورود ایده‌های نو به بدنه خوشه و افزایش تنوع و جذابیت محصولات گردشگری	متوسط
۱۲	ایجاد چارچوب پایش و ارزیابی عملکرد خوشه‌های خلاق گردشگری	بهبود کیفیت مدیریت خوشه‌ها، اصلاح مسیرها و افزایش اثربخشی توسعه	بالا

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

نتایج جدول شماره (۲) نشان‌دهنده این می‌باشد که اکثر اهداف تعیین شده برای تحقق‌پذیری توسعه روستاهای تفت با ایجاد خوشه گردشگری خلاق براساس اسناد فرادستی توسط خبرگان و متخصصین اکثراً در سطح بالا و بعد متوسط اهمیت‌یابی شدند.

شناسایی منابع و قابلیت‌های روستاهای تفت با ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق

دیدگاه مبتنی بر منابع، هر سازمان، شرکت یا منطقه را به عنوان یک مجموعه منحصربه‌فرد تعریف می‌کند که شامل دارایی‌های مشهود، دارایی‌های نامشهود و قابلیت‌ها است. دارایی‌های مشهود شامل منابع مالی و فیزیکی، و دارایی‌های نامشهود شامل مالکیت معنوی، شهرت و خصوصیات ویژه هستند. قابلیت‌ها نیز به مهارت‌هایی اشاره دارند که سازمان یا منطقه قادر به انجام آن‌ها است، مانند دانش فنی و تخصصی. در این پژوهش، منابع و قابلیت‌های روستاهای تفت با رویکرد ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق، با استفاده از نظرات خبرگان شناسایی شده‌اند. این عوامل در راستای دستیابی به اهداف توسعه پایدار روستایی، که از ضروریات توسعه محسوب می‌شوند، ارزیابی شدهاند. اهمیت و وزن این منابع و قابلیت‌ها یکسان نیست و بر اساس نقش و تأثیرشان در تحقق اهداف، با استفاده از یک معیار درصدی وزندهی شده‌اند. مجموع وزن‌های اختصاصی باید دقیقاً به ۱۰۰ برسد، زیرا عدم رعایت این شرط مانع از ادامه فرآیند پژوهش خواهد شد (جدول ۳).

جدول ۳- منابع و قابلیت‌های روستاهای تفت با ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق

رتبه	عوامل مؤثر	درصد
۱	وجود میراث طبیعی بکر، باغات کهنسال و چشم‌اندازهای طبیعی گردشگری	۱۵
۲	داشتن معماری سنتی و بومی با خانه‌های خشتی، بادگیرها و ساباط‌ها برای گردشگری فرهنگی	۱۲
۳	برخورداری از آیین‌های محلی مانند نخل‌برداری و مراسم مذهبی برای گردشگری فرهنگی	۱۰
۴	داشتن صنایع‌دستی بومی مانند قالی‌بافی، سفالگری و گلیم‌بافی برای گردشگری خلاق	۱۲
۵	برخورداری از تولیدات محلی مثل خشکبار و عرقیات گیاهی برای گردشگری کشاورزی	۱۳
۶	وجود زنان و جوانان توانمند محلی در تولید محتوا و کارآفرینی گردشگری	۸
۷	داشتن پتانسیل اکوتوریسم و آگروتوریسم در باغات و مزارع برای گردشگری پایدار	۹
۸	نزدیکی به یزد برای جذب گردشگران یک‌روزه یا چندروزه	۷
۹	برخورداری از اقامتگاه‌های بوم‌گردی برای جذب گردشگران و تقویت خوشه‌ها	۶
۱۰	داشتن همکاری و سرمایه اجتماعی قوی بین ساکنان برای گردشگری خلاق	۸

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

چنانچه در جدول شماره (۳) ملاحظه می‌شود از میان منابع و قابلیت‌های روستاهای شهرستان تفت در راستای ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق، وجود میراث طبیعی بکر، باغات کهنسال و چشم‌اندازهای طبیعی گردشگری بیشترین نقش و اهمیت را ایفا می‌کند.

شناسایی ابعاد رقابتی برای ترسیم نقشه تحقق‌پذیری توسعه روستاهای تفت با ایجاد خوشه گردشگری خلاق

شناسایی ابعاد رقابتی[1] برای ترسیم نقشه تحقق‌پذیری توسعه روستاهای تفت با ایجاد خوشه گردشگری خلاق حیاتی دارد. در ترسیم نقشه رقابتی لازم است عوامل اصلی موفقیت (منابع و توانایی‌ها) در دو بُعد رقابتی دسته‌بندی شوند. ازاین‌رو با توجه به منابع و توانایی‌های استخراج شده در مرحله قبل پژوهش، دو بُعد رقابتی (توسعه پایدار روستایی و ایجاد خوشه های گردشگری خلاق) به‌عنوان ملاک‌های رقابت مطالعه شده است؛ همچنین وضعیت رقبا ازنظر موضوع مورد مطالعه و مقایسه تطبیقی شده است. به دلیل اینکه ماهیت کار مبتنی بر رقابت است، رقبایی که در خود توسعه روستایی و ایجاد خوشه‌های گردشگر خلاق به شمار می‌روند، شناسایی شده‌اند. در همین راستا، چهار شهرستان که ازنظر قابلیت و پتانسیل‌ها توسعه روستایی و گردشگری خلاق مشابه روستاهای شهرستان بافت (یزد، اردکان،مهریز و میبد) برحسب مقیاس[2] و الزامات فضایی، به‌عنوان رقبای اصلی روستاهای محدوده مورد مطالعه، وضعیت رقابت‌پذیری آن‌ها مشخص شده است. در این مقایسه‌ها از پنج سطح بسیار فراتر، فراتر، تقریباً مساوی، پایین‌تر و بسیار پایین‌تر استفاده‌شده است (جدول ۴).

جدول ٤- قیاس منطقه روستاهای شهرستان تفت با محدوده‌های رقیب ازنظر منابع و قابلیت‌ها

منابع و قابلیت‌ها	میبد	مهریز	اردکان	یزد
وجود میراث طبیعی بکر، باغات کهنسال و چشم‌اندازهای طبیعی	تقریباً مساوی	پایین‌تر	پایین‌تر	فراتر
داشتن معماری سنتی و بومی با خانه‌های خشتی، بادگیرها و ساباط‌ها	فراتر	تقریباً مساوی	پایین‌تر	فراتر
برخورداری از آیین‌های محلی مانند نخل‌برداری و مراسم مذهبی	پایین‌تر	پایین‌تر	پایین‌تر	فراتر
داشتن صنایع‌دستی بومی مانند قالی‌بافی، سفالگری و گلیم‌بافی	فراتر	تقریباً مساوی	پایین‌تر	فراتر
برخورداری از تولیدات محلی مثل خشکبار و عرقیات گیاهی	تقریباً مساوی	فراتر	پایین‌تر	فراتر
وجود زنان و جوانان توانمند محلی در تولید محتوا و کارآفرینی گردشگری	تقریباً مساوی	پایین‌تر	پایین‌تر	فراتر
داشتن پتانسیل اکوتوریسم و آگروتوریسم در باغات و مزارع	فراتر	پایین‌تر	پایین‌تر	فراتر
نزدیکی به یزد برای جذب گردشگران یک‌روزه یا چندروزه	فراتر	پایین‌تر	پایین‌تر	فراتر
برخورداری از اقامتگاه‌های بوم‌گردی برای جذب گردشگران و تقویت خوشه‌ها	فراتر	پایین‌تر	پایین‌تر	فراتر
داشتن همکاری و سرمایه اجتماعی قوی بین ساکنان	تقریباً مساوی	پایین‌تر	پایین‌تر	فراتر
جمع	۸۲	۶۹	۵۹	۹۰

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

1 Identification of Competitive Dimensions
2 Scale

با توجه به نتایج جدول شماره (۴)، شهرستان یزد به‌عنوان رقیب اصلی روستاهای شهرستان تفت در زمینه ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق شناخته می‌شود. شهرستان یزد به‌عنوان یکی از مقاصد برجسته گردشگری ایران، عمدتاً با شهرستان‌های تفت (به دلیل منابع طبیعی غنی، معماری سنتی و ظرفیت‌های اکوتوریسم)، میبد (به‌واسطه صنایع‌دستی خاص و نزدیکی به یزد) و اردکان (با تمرکز بر تولیدات محلی و کشاورزی) در رقابت است. این شهرستان‌ها به‌ترتیب با مزیت‌هایی مانند پتانسیل‌های بالای اکوتوریسم، تنوع آیین‌های محلی و تولیدات بومی، چالش‌هایی برای برتری یزد ایجاد می‌کنند. همچنین، شهرستان‌های مهریز و اردکان اگرچه در برخی جنبه‌ها (مانند تولیدات کشاورزی) قوی‌ترند، اما به دلیل فاصله بیشتر از مراکز گردشگری و کمبود زیرساخت‌ها، رقابت مستقیم کمتری با یزد دارند. در کل، رقابت اصلی شهرستان یزد بر سر جذب گردشگران پایدار، توسعه خوشه‌های گردشگری خلاق و حفظ هویت فرهنگی در مقایسه با تفت، میبد و اردکان متمایز است.

نقشه رقابتی و اولویت‌بندی رقبا

بر اساس شناسایی ابعاد رقابتی و نتایج مقایسه روستاهای شهرستان تفت با رقبا ازنظر منابع و قابلیت‌های درونی شناسایی شده، نقشه رقابتی تولید و ترسیم شده است که شکل شماره ۳، خروجی منطقی و تصویر شماتیک آن را نشان می‌دهد. درواقع این نقشه بیانگر جایگاه رقابتی رقبا در راستای تحقق‌پذیری توسعه روستاهای تفت با ایجاد خوشه گردشگری خلاق است.

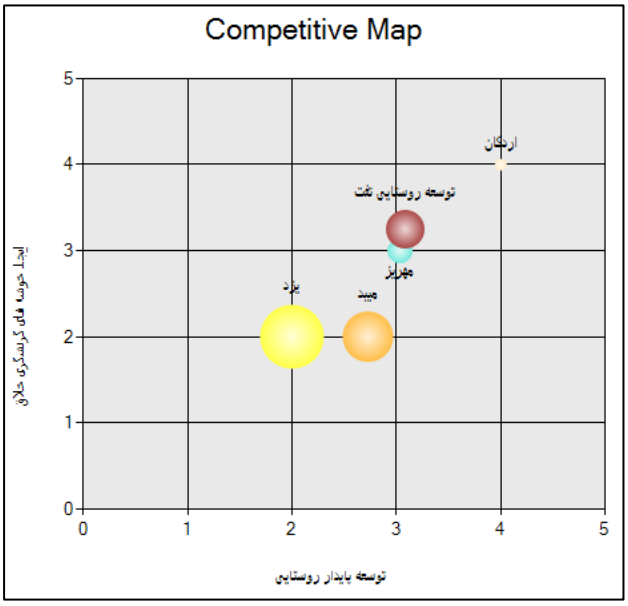

شکل ۳- نقشه رقابتی جایگاه روستاهای شهرستان تفت در زمینه ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق نسبت به رقبا

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

موقعیت و جایگاه روستاهای شهرستان تفت در زمینه ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق نسبت به محورهای افقی (توسعه روستایی) و عمودی (ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق) در نقشه رقابتی نشان می‌دهد یزد (با امتیاز مطلق و نرمال شده ۲) و منطقه ۲ (با امتیاز مطلق و نرمال شده ۳) ازنظر تحقق‌پذیری توسعه روستاهای تفت با ایجاد خوشه گردشگری خلاق، اصلی‌ترین رقبا برای این شهرستان محسوب می‌شوند. افزون بر آن، در جدول شماره (۵)، که مزیت رقابتی هریک از رقبای روستاهای شهرستان تفت را به تفکیک ابعاد رقابتی و به‌صورت مجموع امتیاز نشان می‌دهد.

جدول ۵- مزیت رقابتی هریک از رقبای اصلی به تفکیک ابعاد رقابت

DMU	توسعه پایدار روستایی		ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق		مجموع		امتیاز	
	مطلق	نرمال شده	مطلق	نرمال شده	مطلق	نرمال شده	مطلق	نرمال شده
یزد	۱/۸۱	۰/۷۴	۱/۹۵	۳/۷۶	۳/۷۶	۱/۵۲	۲	۲
میبد	۲/۵	۱/۰۲	۰/۸۶	۴/۶۴	۴/۶۴	۱/۸۸	۳	۳
مهریز	۲/۲۶	۰/۹۱	۲/۳۱	۵/۵۷	۴/۵۷	۱/۸۴	۴	۴
اردکان	۲/۷۱	۱/۱۰	۳/۰۲	۵/۷۳	۵/۷۳	۲/۳۱	۵	۵

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

ارزیابی منابع و توانایی‌ها بر اساس دیدگاه مبتنی بر منابع

از دیدگاه مبتنی بر منابع، یک پرسش اصلی این است که منابع و قابلیت‌های تحقق‌پذیری توسعه روستاهای تفت با ایجاد خوشه گردشگری خلاق چگونه مزیت رقابتی ایجاد می‌کند؟ برای پاسخ به این پرسش قابلیت‌ها و منابع ازنظر باارزش بودن۱، تقلیدناپذیریی۲ و غیرقابل‌جایگزینی۳ (VRIO) در طیف ۵ درجه‌ای (بسیار موافقم، موافقم، نظری ندارم، تا حدودی مخالفم و بسیار مخالفم) تعیین و تفکیک شده است که شکل شماره (۶)، نتایج این ارزیابی را نشان می‌دهد.

جدول ٦- ارزیابی منابع و توانایی‌ها بر اساس دیدگاه مبتنی بر منابع

منابع و قابلیت‌ها	باارزش بودن	تقلیدناپذیری	غیرقابل جایگزینی
وجود میراث طبیعی بکر، باغات کهنسال و چشم‌اندازهای طبیعی	بسیار موافقم	بسیار موافقم	بسیار موافقم
داشتن معماری سنتی و بومی با خانه‌های خشتی، بادگیرها و ساباط‌ها	بسیار موافقم	موافقم	موافقم
برخورداری از آیین‌های محلی مانند نخل‌برداری و مراسم مذهبی	بسیار موافقم	بسیار موافقم	بسیار موافقم
داشتن صنایع‌دستی بومی مانند قالی‌بافی، سفالگری و گلیم‌بافی	موافقم	موافقم	موافقم
برخورداری از تولیدات محلی مثل خشکبار و عرقیات گیاهی	موافقم	نظری ندارم	نظری ندارم
وجود زنان و جوانان توانمند محلی در تولید محتوا و کارآفرینی گردشگری	موافقم	نظری ندارم	نظری ندارم
داشتن پتانسیل اکوتوریسم و آگروتوریسم در باغات و مزارع	بسیار موافقم	موافقم	موافقم
نزدیکی به یزد برای جذب گردشگران یک‌روزه یا چندروزه	موافقم	تا حدودی مخالفم	تا حدودی مخالفم
برخورداری از اقامتگاه‌های بوم‌گردی برای جذب گردشگران و تقویت خوشه‌ها	موافقم	نظری ندارم	نظری ندارم
داشتن همکاری و سرمایه اجتماعی قوی بین ساکنان	بسیار موافقم	بسیار موافقم	بسیار موافقم

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

ارزیابی منابع و قابلیت‌های داخلی توسعه روستاهای تفت با ایجاد خوشه گردشگری خلاق در مقایسه با عوامل خارجی در جدول شماره (۶) نشان می‌دهد به طور مثال وجود وجود میراث طبیعی بکر، باغات کهنسال و چشم‌اندازهای طبیعی و داشتن معماری سنتی و بومی با خانه‌های خشتی، بادگیرها و ساباط‌ها در منطقه ازنظر باارزش بودن، تقلیدناپذیریی و غیرقابل‌جایگزینی، بیشترین نقش و اهمیت را در تحقق‌پذیری ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق روستایی را بر عهده دارند.

تحلیل عوامل محیطی (PESTEL)

در اینجا عوامل محیطی خارج از کنترل (اقتصادی، سیاسی، فرهنگی اجتماعی، فناوری، بوم‌شناختی و قانونی) که بر تحقق‌پذیری توسعه روستاهای تفت با ایجاد خوشه گردشگری خلاق اثرگذارند، ارزیابی‌شده است. در ارزیابی این عوامل از تحلیل PESTEL استفاده‌شده که انجام آن به‌ویژه برای شناسایی فرصت‌های پیش‌رو همچنین خطرات احتمالی توسعه ضروری است. به‌طورکلی می‌توان گفت تحلیل PESTEL به ارزیابی محیط در ابعاد کلان و در زمان حاضر می‌پردازد و چارچوب آن بر اساس عوامل اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فناوری، زیست‌محیطی و قانونی قرار دارد. عوامل محیطی خارج از کنترل و مؤثر، بر اساس چهار معیار (وزن، تأثیر، احتمال افزایش و درجه اضطرار) ارزیابی و شناسایی‌شده است. نتایج جدول شماره (۷)، حاکی است که در میان عوامل محیطی خارج از کنترل محدوده موردمطالعه، به طور مثال نوسانات اقتصادی و نرخ تورم و تغییرات اقلیمی و کم‌آبی دارای وزن بسیار بسیار مهم و تأثیر بسیار قوی بر دستیابی به توسعه روستایی با ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق است. احتمال وقوع این عوامل خیلی بالاست و در تحقق‌پذیری توسعه روستاهای تفت با ایجاد خوشه گردشگری خلاق با درجه اضطرار بسیار فوری دارند.

جدول ۷- عوامل محیطی خارج از کنترل مؤثر بر تحقق‌پذیری توسعه روستاهای تفت با ایجاد خوشه گردشگری خلاق

عوامل محیطی	وزن	تأثیر	احتمال افزایش	درجه اضطرار
نوسانات اقتصادی و نرخ تورم	بسیار بسیار مهم	بسیار قوی	خیلی بالا	بسیار فوری
تغییرات اقلیمی و کم‌آبی	بسیار بسیار مهم	بسیار قوی	خیلی بالا	بسیار فوری
تحریم‌ها و محدودیت‌های بین‌المللی	بسیار بسیار مهم	بسیار قوی	خیلی بالا	بسیار فوری
نرخ بالای مهاجرت معکوس و سالمندی روستاها	بسیار بسیار مهم	بسیار قوی	بالا	بسیار فوری
تغییرات فرهنگی و سبک زندگی روستائیان	بسیار مهم	قوی	بالا	فوری
سیاست‌های ناکارآمد کلان گردشگری	بسیار بسیار مهم	بسیار قوی	خیلی بالا	بسیار فوری

1 Valuable
2 Rare
3 Inimitable

عوامل محیطی	وزن	تأثیر	احتمال افزایش	درجه اضطرار
سوانح طبیعی (سیل، زلزله، خشکسالی)	بسیار بسیار مهم	بسیار قوی	بالا	بسیار فوری
کمبود سرمایه‌گذاری بخش خصوصی	بسیار بسیار مهم	بسیار قوی	خیلی بالا	فوری
فقدان قوانین حمایت‌کننده از خوشه‌های گردشگری بومی	بسیار بسیار مهم	بسیار قوی	بالا	فوری
توزیع ناعادلانه بودجه توسعه روستایی	بسیار بسیار مهم	بسیار قوی	خیلی بالا	بسیار فوری
توزیع نابرابر زیرساخت‌ها در میان شهرستان‌ها	بسیار مهم	بسیار قوی	بالا	بسیار فوری
ضعف در برندینگ و تبلیغات ملی گردشگری روستایی	بسیار مهم	بسیار قوی	بالا	فوری

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

ارزیابی تناسب راهبردی

تناسب بین منابع و قابلیت‌ها با عوامل خارجی

در این مرحله، تأثیر منابع و امکانات داخلی بر عوامل محیط خارجی ارزیابی شده و تناسب راهبردی از طریق انطباق عوامل داخلی و خارجی محاسبه میشود. هدف، درک این موضوع است که چگونه منابع داخلی میتوانند فرصتها را پشتیبانی یا تهدیدهای خارجی را کاهش دهند. با توجه به حجم بالای مقایسه‌های دوبه‌دویی، تنها چند عامل نمونه کلیدی ارزیابی شده است. به عنوان مثال، جدول شماره (۸) نشان میدهد که رابطه بین میراث طبیعی بکر و نوسانات اقتصادی بسیار ضعیف است و این توان داخلی می‌تواند برای کاهش تهدیدات خارجی مورد استفاده قرار گیرد. شناسایی این تناسب‌ها برای تدوین نقشه راهبردی توسعه روستاهای تفت از طریق خوشه‌های گردشگری خلاق، از اهمیت بالایی برخوردار است.

جدول ۸- تناسب راهبردی بین منابع و توانایی‌ها با عوامل محیط خارجی

عوامل محیطی (PESTEL)			بسیار قوی	قوی	تا حدودی	ضعیف	بسیار ضعیف	سطوح مقایسه
ضعف در برندینگ و تبلیغات ملی گردشگری روستایی	کمبود سرمایه‌گذاری بخش خصوصی	نوسانات اقتصادی و نرخ تورم						
بسیار ضعیف	ضعیف	بسیار ضعیف					وجود میراث طبیعی بکر، باغات کهنسال و چشم‌اندازهای طبیعی	منابع و قابلیت‌ها
بسیار ضعیف	ضعیف	بسیار ضعیف					برخورداری از آیین‌های محلی مانند نخل‌برداری و مراسم مذهبی	
بسیار ضعیف	ضعیف	بسیار ضعیف					داشتن پتانسیل اکوتوریسم و آگروتوریسم در باغات و مزارع	
بسیار ضعیف	بسیار ضعیف	بسیار ضعیف					نزدیکی به یزد برای جذب گردشگران یک‌روزه یا چندروزه	
بسیار ضعیف	بسیار ضعیف	بسیار ضعیف					داشتن همکاری و سرمایه اجتماعی قوی بین ساکنان	

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

تناسب بین منابع و قابلیت‌ها با اهداف

پس از بررسی تناسب راهبردی میان منابع، توانایی‌ها و عوامل خارجی، میزان تأثیرگذاری این عناصر بر تحقق اهداف مورد ارزیابی قرار گرفت. به منظور جلوگیری از پیچیدگی‌های اضافی و طولانی‌شدن نتایج، تناسب‌های کلیدی از طریق مقایسه دوبه‌دویی منابع و قابلیت‌ها با اهداف شناسایی و در جدول شماره (۹) ارائه شده‌اند. به عنوان نمونه بارز، رابطه‌ای بسیار قوی بین وجود میراث طبیعی بکر، باغات کهنسال و چشم‌اندازهای طبیعی با تنوع‌بخشی به اقتصاد روستایی بر پایه فعالیت‌های خلاق و فرهنگی قابل توجه است که نشاندهنده همسویی دقیق این عناصر با اهداف توسعه روستایی است.

جدول ۹- تناسب راهبردی بین منابع و قابلیت‌ها با اهداف

اهداف			بسیار قوی	قوی	تا حدودی	ضعیف	بسیار ضعیف	سطوح مقایسه
ایجاد چارچوب پایش و ارزیابی عملکرد خوشه‌های خلاق گردشگری	توسعه همکاری‌های بین‌روستایی و شبکه‌سازی خوشه‌ای	تنوع‌بخشی به اقتصاد روستایی بر پایه فعالیت‌های خلاق و فرهنگی						
قوی	قوی	خیلی قوی					وجود میراث طبیعی بکر، باغات کهنسال و چشم‌اندازهای طبیعی	منابع و قابلیت‌ها
قوی	ضعیف	خیلی قوی					برخورداری از آیین‌های محلی مانند نخل‌برداری و مراسم مذهبی	
قوی	قوی	قوی					داشتن پتانسیل اکوتوریسم و آگروتوریسم در باغات و مزارع	
خیلی قوی	خیلی قوی	خیلی قوی					نزدیکی به یزد برای جذب گردشگران یک‌روزه یا چندروزه	
قوی	خیلی قوی	قوی					داشتن همکاری و سرمایه اجتماعی قوی بین ساکنان	

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

تدوین نقشه راهبردی تحقق‌پذیری توسعه روستاهای تفت با ایجاد خوشه گردشگری خلاق

نقشه راهبردی توسعه روستاهای تفت با خوشه‌های گردشگری خلاق، منابع داخلی (فیروزهای) و عوامل خارجی (نارنجی) را بر اساس سه معیار تحلیل کرده است: نزدیکی به عوامل خارجی، موقعیت در محورهای افقی (ارزشمندی) و عمودی (تناسب راهبردی)، و اندازه حبابها (میزان همسویی یا اضطرار). عوامل سمت راست محور افقی، ارزشمند، تقلیدناپذیر و استراتژیک هستند. این نقشه به شناسایی عناصر کلیدی و تعیین استراتژیهای مؤثر کمک می‌کند. یافته‌های این نقشه نشان می‌دهد منابع و توانایی‌های داخلی روستاهای تفت با برای ایجاد خوشه گردشگری خلاق دارای وزن و کارکردهای متفاوتی دارند. در محور افقی (X) وجود میراث طبیعی بکر، باغات کهنسال و چشم‌اندازهای طبیعی (X: 1.171, Y: 4.689. , Hubble size 0)، داشتن معماری سنتی و بومی با خانه‌های خشتی، بادگیرها و ساباطها (X: 1.27, Y: 4.939, Hubble size: 2.333)، داشتن پتانسیل اکوتوریسم و آگروتوریسم در باغات و مزارع (X: 1.26, Y: 4.375. , Hubble size: 4.333)، داشتن صنایع‌دستی بومی مانند قالی‌بافی، سفالگری و گلیم‌بافی (X: 1.20, Y: 4.688. , Hubble size: 7.5)، برخورداری از اقامتگاه‌های بوم‌گردی برای جذب گردشگران و تقویت خوشه‌ها (X: 1.20, Y: 4.688. , Hubble size: 7.125) و داشتن همکاری و سرمایه اجتماعی قوی بین ساکنان (X: 1.20, Y: 4.5. , Hubble size: 4.833)، دارای بیشترین وزن است؛ این عوامل در راستای تحقق‌پذیری توسعه روستاهای تفت با ایجاد خوشه گردشگری خلاق، نسبت به سایر عوامل، بیانگر باارزش بودن، تقلیدناپذیری و تناسب راهبردی است. ازنظر تناسب راهبردی (اندازه حباب) وجود میراث طبیعی بکر با کوهپیمایی، باغات کهنسال و چشم‌اندازهای طبیعی (Hubble size: 7.5)، برخورداری از اقامتگاه‌های بوم‌گردی برای جذب گردشگران و تقویت خوشه‌ها (Hubble size: 7.125) و)، داشتن معماری سنتی و بومی با خانه‌های خشتی، بادگیرها و ساباطها (Hubble size: 7) بیشترین میزان تناسب راهبردی و درجه اضطرار بالا در راستای تحقق‌پذیری توسعه روستاهای تفت با ایجاد خوشه گردشگری خلاق دارند.

نتایج ارزیابی عوامل محیطی مؤثر خارج از کنترل (اقتصادی، سیاسی، فرهنگی اجتماعی، فناوری، بوم‌شناختی و قانونی) نیز نشان می‌دهد عامل نوسانات اقتصادی و نرخ تورم (X: 5, Y: 3, Hubble size: 3)، تغییرات اقلیمی و کم‌آبی (X: 5, Y: 2, Hubble size: 3)، تحریم‌ها و محدودیت‌های بین‌المللی (X: 3.20, Y: 2, Hubble size: 3)، سیاست‌های ناکارآمد کلان گردشگری (X: 5, Y: 2, Hubble size: 3)، کمبود سرمایه‌گذاری بخش خصوصی (X: 5, Y: 2, Hubble size: 3) و فقدان قوانین حمایت‌کننده از خوشه‌های گردشگری بومی (X: 5, Y: 2, Hubble size: 3)، به‌عنوان موانع اصلی و کلان محیط خارجی برای تحقق‌پذیری توسعه روستاهای تفت با ایجاد خوشه گردشگری خلاق آن به شمار می‌رود (شکل ۴).

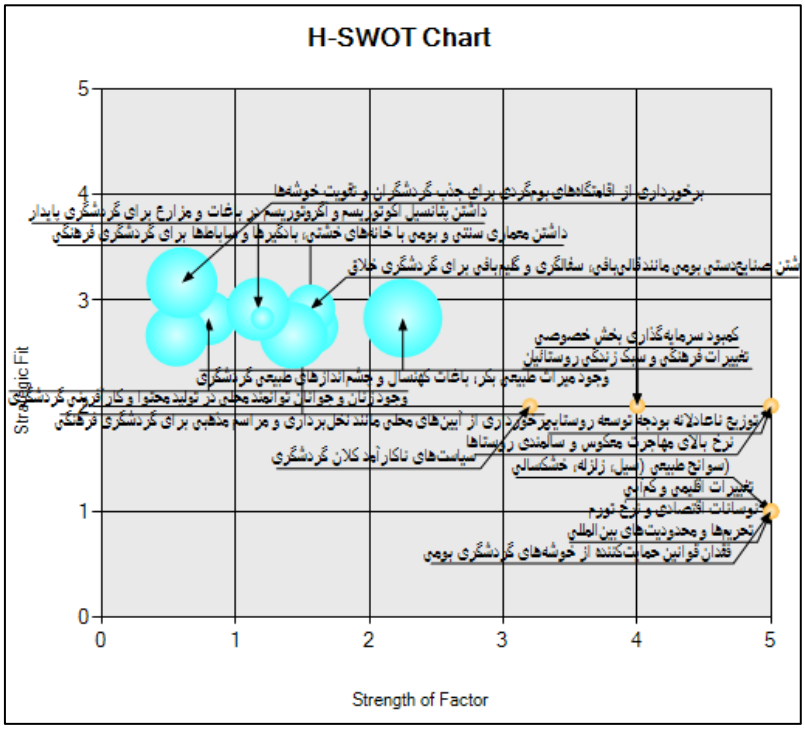

شکل ٤- نقشه راهبردی تحقق‌پذیری توسعه روستاهای تفت با ایجاد خوشه گردشگری خلاق

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

تدوین نقشه راهبردی برای توسعه روستاها با محوریت خوشه‌های گردشگری خلاق، از اهمیت و ضرورت بالایی برخوردار است، زیرا این رویکرد آینده‌نگرانه نه تنها به شناسایی فرصت‌های نوین اقتصادی، فرهنگی و زیست‌محیطی کمک می‌کند، بلکه با جلوگیری از تبدیل روستاها به فضاهای منفعل، آنها را به مراکز فعال و خلاق تبدیل می‌کند. ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق به‌عنوان موتورهای محرکه توسعه پایدار، با ترکیب عناصر فرهنگی، طبیعی و اقتصادی، زمینه را برای جذب گردشگر، ایجاد اشتغال محلی و احیای هویت روستایی فراهم می‌آورد. این استراتژی به‌عنوان یک ضرورت توسعه‌ای، با هدایت منابع و سرمایه‌گذاریهای هدفمند، می‌تواند الگویی پایدار برای بهبود کیفیت زندگی، کاهش مهاجرت از روستاها و تقویت اقتصاد محلی ارائه دهد. لذا در پژوهش حاضر کوشیده شد تا با نگاهی از داخل به بیرون و با تفکر راهبردی آینده‌نگرانه و نوین، ضمن شناسایی منابع و توانایی‌های داخلی و عوامل کلان محیطی و نقاط مثبت، علاوه بر جستجوی عملکردها، راهکارهای مثبت را پیش‌روی مدیران و مسئولان در رابطه با تحقق توسعه روستاهای تفت با اولویت ایجاد خوشه گردشگری خلاق قرار دهد. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که روستاهای تفت با تکیه بر منابع و توانایی‌های داخلی، پتانسیل بالایی برای ایجاد خوشه‌های گردشگری خلاق دارند. وجود میراث طبیعی بکر، باغات کهنسال، معماری سنتی خشتی، صنایع‌دستی بومی مانند قالیبافی و سفالگری، پتانسیل‌های اکوتوریسم و آگروتوریسم، اقامتگاههای بومگردی و همکاری‌های اجتماعی قوی، از جمله عوامل کلیدی هستند که باارزش، تقلیدناپذیر و سازگار با راهبردهای توسعه‌ای محسوب می‌شوند. این عناصر به‌لحاظ تناسب راهبردی، به‌ویژه میراث طبیعی، اقامتگاه‌های بومگردی و معماری سنتی، بیشترین اهمیت را در تحققپذیری خوشه‌های گردشگری خلاق دارند و می‌توانند به عنوان مزیت‌های رقابتی پایدار برای جذب گردشگر و تقویت اقتصاد محلی عمل کنند. از سوی دیگر، عوامل محیطی خارجی نیز چالش‌هایی جدی بر سرراه توسعه این خوشه‌ها ایجاد می‌کنند. نوسانات اقتصادی، تغییرات اقلیمی، تحریم‌های بین‌المللی، سیاست‌های ناکارآمد گردشگری، کمبود سرمایه‌گذاری خصوصی و قوانین ناکافی حمایتی از گردشگری بومی، به‌عنوان مهمترین موانع شناسایی شده‌اند. این عوامل کلان می‌توانند تأثیرگذاری منابع داخلی را کاهش داده و پیاده‌سازی راهبردهای توسعه‌ای را با مشکل مواجه کنند. بنابراین، برای موفقیت خوشه‌های گردشگری خلاق در روستاهای تفت، علاوه بر تکیه بر نقاط قوت داخلی، مدیریت هوشمندانه چالش‌های محیطی و هماهنگی با سیاست‌های کلان ضروری است. یافته‌های این پژوهش از نظر تأکید بر قابلیت‌های داخلی مانند میراث طبیعی، معماری سنتی و صنایع دستی بومی، با نتایج پژوهش Hajarian (2024) در منطقه ارسباران و مطالعه Kirillova & Kashirina (2023)، در جمهوری باشقیرستان همسو است، چراکه این پژوهش‌ها نیز منابع محلی را به‌عنوان پایه اصلی توسعه گردشگری خلاق معرفی کرده‌اند. همچنین، پژوهش (Pezhohan et al., 2023) در کرمانشاه، نیز بر نقش مشارکت جوامع محلی و همکاریهای اجتماعی در موفقیت خوشه‌های گردشگری تأکید دارد. از سوی دیگر، همخوانی قابل توجهی با یافته‌های Remoaldo et al (2020)، در اندونزی وجود دارد که بر ضرورت ترکیب خلاقیت و میراث فرهنگی برای جذب گردشگران تأکید کرده‌اند. درعین‌حال، پژوهش Putranto et al (2024)، به لزوم تدوین مدل‌های تقویت اقتصاد خلاق برای افزایش جذابیت گردشگری روستایی اشاره می‌کند.با توجه به عوامل داخلی و خارجی تأثیرگذار بر تحققپذیری توسعه روستاهای تفت با ایجاد خوشه گردشگری خلاق، پیشنهادهای کاربردی زیر ارائه می‌گردد:

- ایجاد مسیرهای گردشگری ترکیبی: ایجاد مسیرهای گردشگری ترکیبی (طبیعت‌گردی + فرهنگی) با استفاده از باغات کهنسال، کوهپیمایی، و بازدید از خانه‌های خشتی و بادگیرها، همراه با داستانسرایی محلی برای جذابیت بیشتر.
- توسعه صنایع دستی به‌عنوان محور خوشه‌ها: تأسیس کارگاه‌های آموزشی قالیبافی، سفالگری و گلیم بافی برای گردشگران و تبدیل محصولات بومی روستائیان به سوغات شناخته شده با برندینگ منحصربه‌فرد.
- ایجاد اقامتگاه‌های بومگردی پایدار: استفاده از خانه‌های قدیمی و ساباط‌ها برای طراحی اقامتگاههایی با معماری سنتی و امکانات مدرن، همراه با خدماتی مانند آشپزی محلی و آموزش فرهنگ روستایی.
- تقویت شبکه‌های همکاری محلی: تشکیل انجمنهای تعاونی بین کشاورزان، صنعتگران و صاحبان اقامتگاه‌ها برای طراحی بسته‌های گردشگری یکپارچه (مثلاً ترکیب آگروتوریسم با خرید صنایع دستی).
- برنامه‌ریزی جهت مقابله با تغییرات اقلیمی: اجرای طرح‌های مدیریت آب هوشمند در باغات و مزارع، استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر (مانند پنل‌های خورشیدی با توجه به قابلیت روستاهای شهرستان تفت) و تبلیغ گردشگری فصلی متناسب با شرایط آب و هوایی.
- جذب سرمایه‌گذاری خصوصی و اجتماعی: ایجاد صندوق‌های مشارکتی برای مشارکت ساکنان و سرمایه‌گذاران داخلی در توسعه زیرساخت‌های گردشگری (مانند راه‌های دسترسی، فضاهای فرهنگی).

– حمایت از فناوری‌های نوین: استفاده از پلتفرم‌های دیجیتال برای بازاریابی خوشه‌ها (وب‌سایت‌های تخصصی، شبکه‌های اجتماعی) و ایجاد اپلیکیشن راهنمای گردشگری تعاملی برای معرفی جاذبه‌ها روستاهای شهرستان تفت.

– همکاری با نهادهای دولتی و غیردولتی: جلب حمایت سازمانهای میراث فرهنگی و گردشگری برای ثبت جاذبه‌های تفت در فهرست‌های ملی و بین‌المللی (مانند یونسکو) و دریافت تسهیلات مالی.

– طراحی سیاست‌های انعطاف‌پذیر اقتصادی: استفاده از مکانیسم‌های مالی مقاوم در برابر تحریم‌ها، مانند تمرکز بر بازارهای داخلی و منطقه‌ای، و مبادله خدمات گردشگری با کالاهای محلی برای کاهش وابستگی به ارز.

References:

Asimiadis, D. (2024). Cultural and Creative Tourism as a Catalyst for Sustainable Development in EU Rural Areas. 44. https://doi.org/10.62422/978-81-970328-4-4-022

Badri, S. A. , Rezvani, M. R. , Torabi, Z. , & Malekan, A. (2015). META- SWOT: Strategic Tools for Sustainable Tourism Planning {Case Study: Meyghan Village). Journal of Tourism Planning and Development, 4(13), 29-50. https://tourismpd.journals.umz.ac.ir/article_1093.html?lang=fa **[In Persian]**

Bahadrani, B. , Moradi, M. , Ziaee, M. & Akbaragheli, F. (2024). Clustering of villages with tourism potential in Tabas County. Village and Space Sustainable Development, 5(1), 113-129. https://doi:10.22077/vssd.2023.6332.1184**[In Persian]**

Blapp, M., & Mitas, O. (2019). The role of authenticity in rural creative tourism. 28–40. https://doi.org/10.4337/9781788110723.00011

Einali, J., Mohammadi yeganeh, B., & Ghasemlou, H. (2019). The Role of Creative Tourism in Sustainable Development of Rural Areas (Case Study: Historic-Cultural Villages in North-West of Iran). Journal of Research and Rural Planning, 8(2), 19–39. https://doi.org/10.22067/JRRP.V8I2.67441

Gkartzios, M., & Lowe, P. (2019). Revisiting neo-endogenous rural development. In The Routledge companion to rural planning(pp. 159-169). Routledge.

Haghlisan, M. (2025). A study of driving components affecting the development of urban tourism in Tabriz based on futures studies. Geography and Regional Future Studies, 3(3), 157–176. https://doi.org/10.30466/grfs.2025.56037.1095 **[In Persian]**

Hajarian, A. (2024). Spatial Study of the Dimensions of Creative Tourism Indicators (Case Study: Isfahan Province). Journal of Tourism Planning and Development, 13(48), 115-139. https://doi: 10.22080/jtpd.2024.22684.3632 **[In Persian]**

Jiang, Y., Nurbaeti, N., & Mumin, A. T. (2024). Research on the impact of rural tourism on farmer's sustainable livelihood and coordinated development (Case study Jiwodu Village in Yangshuo, Guangxi). *Journal of Economics, Finance and Management Studies*, 7(9), 5636–5652. https://doi.org/10.47191/jefms/v7-i9-18

Kirillova, A. N., & Kashirina, O. V. (2023). Creation of a creative cluster as a driver of territorial development (On the example of the Agidel tourist and recreational cluster in the Republic of Bashkortostan). *R-Economy*, 9(3), 285–296. https://doi.org/10.15826/recon.2023.9.3.018

Kurniasih, D., Rosyadi, S., Sabiq, A., & Ahmad, A. A. (2022). Collaboration Challenges in Helping the Rural Creative Tourism Sector to Recover During the COVID-19 Pandemic. KnE Social Sciences. https://doi.org/10.18502/kss.v7i9.10954

Macfarland, A. C., Macfarland, H. G., & Thompson, R. R. (2019). Correlation between Creative Tourism and Agrotourism Services Experiences: An Empirical Research in the Mexican Rural Tourism Environment. The Journal Of Applied Business And Economics, 21(2). https://doi.org/10.33423/JABE.V21I1.1458

Mansourmoghaddam, M. and Rousta, I. (2024). Evaluation of changes in land surface temperature (LST) of villages on holidays (case study: villages of Taft, Yazd). Climate Change Research, 4(16), 21-44. https://doi: 10.30488/ccr.2023.424989.1173. **[In Persian]**

Moeini, S. H., Ziviyar, P., & Armaghan, S. (2026). Assessing sustainable urban economy on the socio-cultural development of urban areas with an emphasis on Bryson's strategic planning (Case study: District 20 of Tehran). *Geography and Regional Future Studies*, 4(3), 42–60. https://doi.org/10.30466/grfs.2025.56444.1144 **[In Persian]**

Mohammadi Yeganeh, B. and Nikseresht, M. (2022). Strategic Planning for Rural Tourism Development Using the Meta-SWOT Model (Case Study: Hyderabad Village, Mishkhas District). Village and Development, 25(3), 25-46. https://doi: 10.30490/rvt.2021.351680.1268**[In Persian]**

Mosavi, M. , Aftab, A. , Majnoni, A. and Niromand, S. (2019). Development of Rural areas Tourism with emphasis on priorities for investment in infrastructure) case study: Eastern Azarbaijan Province). Geographical Planning of Space, 9(31), 35-54. https://doi.org/10.30488/gps.2019.90105**[In Persian]**

Muhamad, M., & Budiani, S. R. (2022). Rural Creative Tourism as A Growth Triangle on The Slopes of Mount Sumbing, Magelang. E-Journal of Tourism, 47. https://doi.org/10.24922/eot.v9i1.84035

Pezhohan, E., Behvar, Sh., & Maleki, H. (2024). Presenting the paradigmatic model of rural creative tourism development (Case study: Tourism target villages of Kermanshah Province). *Tourism Management Studies*, 18(64), 217–259. https://doi.org/10.22054/tms.2023.76759.2892 **[In Persian]**

Porter, M. E. (1998). Competitive advantage: Creating and sustaining superior performance. Free Press.

Putranto, J. H., & Kusumaningtyas, M. (2024). Local creativity and economic growth: Creative economic potential in developing village tourism area. *World Journal of Advanced Research and Reviews*, 21(1), 2830–2838. https://doi.org/10.30574/wjarr.2024.21.1.0298

Rahimi Klour, H. and Naghavi, S. A. (2024). Presenting a Model for Simulating Rural Tourism Development Determinants (Case Study: Deh-e Bala Villages, Taft County, Iran). Journal of Rural Research, 15(2), 240-259. https://doi: 10.22059/jrur.2023.365392.1871.**[In Persian]**

Rahimi, R., Ghanbari, Y., & barghi, H. (2020). The Effect of Environmental-Behavioral Factors on Creative Tourism Achievement in Tourism Target Villages of Isfahan Province. Journal of Tourism Planning and Development, 9(32), 1-18. https://doi: 10.22080/jtpd.2020.17581.3163 **[In Persian]**

Remoaldo, P., Serra, J., Marujo, N., Alves, J., Gonçalves, A., Cabeça, S., & Duxbury, N. (2020). Profiling the participants in creative tourism activities: Case studies from small and medium sized cities and rural areas from Continental Portugal. Tourism Management Perspectives, 36, 100746. https://doi: 10.1016/j.tmp.2020.100746.

Richards, G, & Wilson. J. (2007). Tourism, Creativity and Development. London: Routledge Taylor & Francis Group.

Richards, G. and J. Wilson (eds) (2007). Tourism, Creativity and Development. Routledge.

Safaa, L., & Szostak, B. L. (2023). Tourisme créatif: enjeux et perspectives en économie et management de la créativité. Marché et organisations, (2), 9-20. https://doi.org/10.3917/maorg.047.0009.

Shafieisabet, N., & Mirvahedi, N. (2021). The role of rural–urban linkages in perceived environmental effects of farmers for participation in sustainable food security plans. Agric & Food Secur 10, 46 (2021). https://doi.org/10.1186/s40066-021-00317-6

Soltani, Z., Goodarzi, M., & Fayazi, M R. (2024). Investigating and Analyzing the Factors Affecting The Development of Creative Tourism in Rural Areas (Case Study: Southern Mian Ab Village in Shushtar Township). 13 (48), 39-64. https://doi.org/10.61186/serd.13.2.4. **[In Persian]**

Souca, M. L. (2020). Revitalizing rural tourism through creative tourism: The role and importance of the local community. Marketing–from Information to Decision Journal, 2(2), 43-50. https://doi.org/10.2478/midj-2019-0009.

Su, W., & Ji, J. (2023). The Research on Agglomeration Degree of Tourism Industry Cluster in Liaoning Province——Based on Improved Location Quotient Method. https://doi.org/10.4108/eai.18-11-2022.2326764

UNWTO. (2022). Tourism and Rural Development: A Roadmap to Sustainable Futures. World Tourism Organization.

OPEN ACCESS

COPYRIGHTS

© Authors retain the copyright and full publishing rights. This is an open access article under the CC BY-NC license:
https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/ **Publisher:** Urmia University.